

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN
“ADIM ADIM TÜRKİYE” ÜNİTESİNDEKİ KAVRAMLARIN ÖĞRENİLME
DÜZEYİ

YÜKSEK LİSANS
TEZİ

Hazırlayan
Nejdet ÖZCAN

ANKARA
Mart, 2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN
“ADIM ADIM TÜRKİYE” ÜNİTESİNDEKİ KAVRAMLARIN ÖĞRENİLME
DÜZEYİ

YÜKSEK LİSANS

TEZİ

Hazırlayan

Nejdet ÖZCAN

Danışman: Prof. Dr. Selma YEL

ANKARA

Mart, 2010

Nejdet ÖZCAN'ın **İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN ADIM ADIM TÜRKİYE” ÜNİTESİNDEKİ KAVRAMLARIN ÖĞRENİLME DÜZEYİ** başlıklı tezi ..... tarihinde, jürimiz tarafından Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) .....

Üye .....

Üye .....

ÖN SÖZ

İnsan yaşamı boyunca öğrenme istek ve ihtiyacı içerisinde yaşayan bir canlıdır. Bu öğrenme istek ve ihtiyacı ilk olarak ailede, daha sonra yaşanan çevrede, ardından da bilinçli ve sistemli bir şekilde okullarda karşılanmaktadır.

İlköğretim okulları bilinçli ve sistemli bir eğitimin yapıldığı ilk kurumlar olması sebebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Çocuk, yaşamının ileriki bölümlerinde ihtiyaç duyacağı pek çok bilgi ve beceriyi burada edinmektedir. Sosyal Bilgiler dersi, ilköğretim okulları için öncelikli ele alınması gereken derslerden biridir. Çünkü çocuk, yaşadığı toplumun kurallarına ait bilgileri ve merak ettiği pek çok sorunun cevabını Sosyal Bilgiler dersinde bulmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli yapı taşlarından biri kullanılan kavramlardır. Kavramlar, insanların düşüncelerinin temelidir. Bu tezle çoğunlukla soyut olan kavramların çocuklar tarafından hangi düzeyde anlaşıldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezin hazırlanmasında yardım ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Selma YEL'e, teze temel oluşturan kavramlar konusu ile beni tanıştıran ve tez konumu belirlememe yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Bahri ATA'ya, tezin ortaya çıkmasında en büyük payı olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr.Kürşat GÖKKAYA'ya, tezin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, Arş. Gör. Seyit ATEŞ ve Araş. Gör. Gökçe KILIÇOĞLU'na, teze başlangıç adımlarını beraber attığımız Oğuzhan KARADENİZ'e ve tezin derlenip toparlanmasına katkıda bulunan Ali ASLAN'a ve burada adını saymadığım tüm dostlarıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ayrıca, her zaman destekleriyle bana güç veren, hayatımı kolaylaştıran ve belki de bu tezin bitirilmesinde en fazla emeği olan eşim Pınar ÖZCAN, oğlum Mehmet YİĞİT, babam Yunus ÖZCAN ve annem Sevim ÖZCAN'a teşekkür ederim.

Nejdet ÖZCAN

Mart, 2010

ÖZET

İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN “ADIM ADIM TÜRKİYE” ÜNİTESİNDEKİ KAVRAMLARIN ÖĞRENİLME DÜZEYİ

ÖZCAN, Nejdet

Yüksek Lisans, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selma YEL

Mart, 2010, 73 sayfa

Bu çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramların öğrenciler tarafından öğrenilme düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinin Şereflikoçhisar ilçesinde bulunan MEB’e bağlı ilköğretim okullarının 5. sınıfına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Adı geçen ilçede 14 tane ilköğretim okulu, bu okulların 5. sınıfına devam eden yaklaşık 520 öğrenci bulunmaktadır. Rastgele seçim yoluyla bu okullardan 3 tanesi seçilmiş ve bu okulların 5. sınıflarında öğrenim gören 54’ü kız, 66’sı erkek olmak üzere toplam 120 öğrenci üzerinde araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini bu 120 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmada, 5. sınıf öğrencilerinin “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramlara ilişkin başarılarını belirlemek amacıyla 40 soruluk 4 seçenekli çoktan seçmeli test sorusu tipinde bir test hazırlanmıştır. Hazırlanan test 40 öğrenciye uygulanarak bir pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucuna göre başarı testinin her bir sorusunun madde-toplam korelasyonları (madde ayırıcılık katsayıları) değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda pilot uygulamada her bir sorunun madde güçlükleri analiz edilmiştir. Maddeler geçerlik katsayıları ve ayırt edicilikleri bakımından incelendiğinde düzeltilmesi ve çıkarılması gereken sorular olduğu görülmüştür. Düzeltilmesi gereken maddeler ile birlikte toplam 10 soru çıkarılarak asıl uygulama için başarı testi 30 soru ile uygulanmıştır. Pilot uygulama sonunda 30 maddelik ölçme aracının güvenilirliği 0.86 bulunmuştur.

Veri toplama aracı ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin “Adım Adım Türkiye” temasıyla ilgili kavramları öğrenme düzeyleri ve öğrencilerle ilgili kişisel bilgilere ilişkin bulguları ortaya koymak amacıyla frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca öğrencilerin kavramları öğrenme düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla varyansların homojenliğine (Levene Testi) bakılarak t – Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ve Kruskal Wallis H testinden faydalanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda özet olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

Adım Adım Türkiye ünitesiyle ilgili kavramların öğrenilme düzeylerinin;

1. Cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı,
2. Öğrenim gördükleri okula göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı,
3. Ailenin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı,
4. Babaların eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı,
5. Annelerin eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kavram, Kavram Öğretimi

ABSTRACT

THE LEVEL OF LEARNING THE CONCEPTS IN THE UNIT "STEP BY STEP TURKEY" IN SOCIAL SCIENCES LESSON AT 5th GRADE PRIMARY EDUCATION

ÖZCAN, Nejdet

Graduate Degree, Department of Classroom Teaching

Thesis counselor: Prof. Dr. Selma Yel

March, 2010, 73 pages

In this study, it is tried to determine to which degree the 5th grade primary education students have learnt the concepts in the unit "step by step Turkey" in Social Sciences lesson.

The total of this research is constituted from the students who continue to the 5th grade of the primary state schools in Şereflikoçhisar, a district of province Ankara, in 2009-2010 educational year. In the district mentioned, there are 14 primary schools and approximately 520 5th grade students who attend these schools. 3 of these schools are selected randomly and the research is carried out on 120 students, 54 of whom are girls and 66 of whom are boys. These 120 students form the sample of this research.

In the research, a multiple-choice test with 40 questions, each question with four choices, was prepared to determine the success of 5th grade students on the concepts of the unit "Step by Step Turkey". A pilot practice was carried out by applying the test to 40 students. According to the results of the pilot practice, item total correlations (the coefficient of item discrimination) of each question have been evaluated.

The item difficulty of each question has been analyzed in the pilot practice, as well. When the items have been examined for their validity coefficients and item

discriminations, it is seen that there are questions that need to be removed and those which need to be corrected. With the items that need to be corrected, 10 questions have been removed in total and for the actual practice, success test has been carried out with 30 questions. At the end of pilot practice, the reliability of the test with 30 items has been found 0,86.

For the analysis of the data, obtained from data collecting tool, the SPSS 15,0 (Statistical Package for Social Sciences) packed programs were used. The frequency and percent (%) values have been counted to show the findings about the students' level of learning of the concepts in " Step by Step Turkey" and students' personal knowledge. Besides, t-Test, one way Variance Analysis (One Way ANOVA) and Kruskal Wallis tests was used with the aim of researching the students' level of learning in terms of different changables by looking at the variance homogeneous (The Test of Levene).

At the end of the analysis, the following findings have been obtained in short. It is seen that the level of learning of the concepts in the unit "Step by Step Turkey"

1. does not differentiate meaningfully according to the sexuality.
2. does not differentiate meaningfully according to school,
3. does not differentiate meaningfully according to the socioeconomic level that they belong to,
4. differentiates meaningfully according to the father's educational level,
5. differentiates meaningfully according to mother's education level .

Key words: Social Sciences , Concepts, Teaching of Concept

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	6
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar	9

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	11
2.1.1. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri	12
2.1.2. Genel Amaçları	12
2.1.3. Beceriler	14
2.1.4. Değerler	15
2.1.5. Kavramlar	16
2.1.6. Öğrenme Alanı	18
2.1.7. Ölçme ve Değerlendirme	19
2.2. Kavram Öğrenme ve Kavram Öğretimi	20
2.2.1. Kavramın Tanımı	20
2.2.2. Kavramların Özellikleri	22
2.2.3. Kavram Çeşitleri	24
2.2.3.1. Somut Kavramlar	24
2.2.3.2. Soyut (Tanımlanmamış) Kavramlar	24
2.2.4. Kavramların Önemi	25
2.2.5. Kavram Öğrenme	26
2.2.6. Kavram Öğrenmenin Sınırlılıkları	31
2.2.7. Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Öğretimi	32
2.2.8. Kavram Öğretim Modelleri	33

2.2.8.1. Kavram Analizi (Martorella)	34
2.2.8.2. Kavram Oluşturma Modeli (Klausmeier)	34
2.2.8.3. Kavram Kazanımı Stratejisi (Merrill-Tennyson) .	35
2.2.8.4. Kavram Öğretimi Stratejisi (Hilda Taba)	35
2.2.8.5. Kavram Kazanımı Stratejisi (Joyce-Weil)	36
2.2.8.6. Problem Çözme ve Araştırma-İnceleme Yoluyla Kavram Geliştirme Stratejisi (Mihaelis ve Garcia)	37
2.2.8.7. De CECCO Modeli	38
2.2.9. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kavram Öğretimi Yöntemleri	39
2.2.9.1. Anlam Çözümleme Tabloları	39
2.2.9.2. Kavram Ağları	39
2.2.9.3. Kavram Haritaları	40
2.2.9.4. Kavram Eşleştirme	42
2.2.9.5. Kavram Bulmacaları	43

3. BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	45
3.2. Evren ve Örneklem	45
3.3. Verilen Toplanması	46
3.4. Verilerin Analizi	48

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

4.1. Kişisel Bilgilere Ait Bulgular 49

4.2. Araştırma Problemlerine İlişkin Bulgular 52

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç 58

5.2. Öneriler 61

KAYNAKÇA 63

EKLER 68

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Programında Yer Alan Kavramların Listesi	17
Tablo 2: Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları Ve Üniteler	18
Tablo 3. Örnekleme Bulunan Öğrencilerin Cinsiyet Özelliklerine Göre Yüzde Frekans Dağılımları	49
Tablo 4. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okula Göre Yüzde Frekans Dağılımları	50
Tablo 5. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımları	50
Tablo 6. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımları	51
Tablo 7. Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımları	51
Tablo 8. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları (TOPLAM)	52
Tablo 9. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okula Göre ANOVA Sonuçları	53
Tablo 10. “Tablo 9’a İlişkin Betimsel Tablo”	53
Tablo 11.”Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	54
Tablo 12. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu	54
Tablo 13. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu	55
Tablo 14. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Ayrı Ayrı Öğrenilme Düzeylerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	56

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kavramlar Sosyal Bilgiler derslerinin önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. Çünkü kavramlar bilginin yapı taşlarını oluşturur. Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ilköğretim programı Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2004 yılında yeniden düzenlenmiştir. 2005 Eylül ayından itibaren tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlayan yeni programla, derslerde öğrencilerin kavram öğrenmelerine, var olan kavramları başka durumlara transfer ederek etkili kullanımına büyük önem verilmektedir. Yeni program gereği olarak yeniden yazılan kitaplarda da programın öngördüğü kavramların öğrencilere uygun bir şekilde aktarılması verilen araştırma, proje ve ödevlerle öğrencilerde kavramların eski programa nazaran daha etkili geliştirileceği vurgulanmaktadır. Sosyal Bilgiler programı, Sosyal Bilgileri oluşturan bilim dallarının adlarından ilköğretim öğrencilerine söz etmeksizin, yapısal kavramlarının öğretimini vurgulamaktadır (Dündar, 2007; 57).

Bireyin hayatına ilişkin problem durumlarını sağlıklı bir şekilde ortaya koyabilmesi ve çözebilmesi, birtakım kavramları öğrenmesi ve bu kavramları farklı durumlara transfer ederek etkili bir şekilde kullanmasına bağlıdır. Kavramlar düşünce sürecimizin çok önemli bir parçasıdır. Çünkü kavramlar, uğraşmak zorunda olduğumuz birçok olay ve fikirden anlam çıkarmamıza yardımcı olur ve çevremizi oluşturan öğeleri kolaylıkla anlayabilmemizi sağlar (Demirtaş ve Barth, 1997; 3.5).

Sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların hayatında Sosyal Bilimlerin önemli bir yeri vardır. Kişilerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma bakımından Sosyal Bilimler önemli sorumluluklar taşır. Çağdaş anlayışa göre Sosyal Bilimlerin bu sorumlulukları yerine getirmede disiplinler arası ve çok yönlü bir yaklaşım izleyerek, kişilere belli bilgi edinme yollarını ve belli beceri kazandırma ile bunu toplumlararası bir etkileşim ortamı içinde sürdürme amaçlarına öncelik verdiği görülür (Paykoç, 1991:2).

Sosyal Bilimler öğretiminde insanın toplumsal yönünü ve insanın toplumla olan ilişkilerini kavratmak amaçlanmaktadır. Bu dersin başarılı olması iyi bir iletişimle gerçekleşir. İletişimin temel öğeleri: sözler, kelimeler, konuşma ve kavramlardır. Kısaca Sosyal Bilimler dersinin amaçlarına ulaşma yolunda iletişimin temel öğelerinden olan kavramların büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Öğrenciler günlük yaşamdaki deneyimleri sonucu edindikleri bilgilerle sınıfa gelirler ve yeni öğrendikleri bilimsel bilgileri var olan bu yanlış bilgileriyle açıklamaya çalışırlar. Bu durum öğrencilerin yeni öğrendikleri bilimsel kavramları açıklamada yetersiz kalmalarına ve yeni kavramları öğrenmelerine engel olur. Bu çalışmada bu amaç doğrultusunda öğrencilerin mevcut kavramlarını anlama düzeylerini ortaya koymak için gerçekleştirilmiştir.

İlköğretim öğrencilerinin kavramları anlama düzeylerini belirlemeye ve kavram yanlışlarını çıkarmaya yönelik literatürde de yapılan bazı çalışmalar vardır. Bunlar aşağıda kısaca açıklanacaktır.

Kömürcü (2002),“İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Yer Alan Kavramların Kazandırılma Düzeyi” adlı çalışması, Türkiye Cumhuriyeti’nin doğuşunda, Türk Milletinin sosyal ve kültürel açıdan gelişmesinde büyük pay sahibi olan kavramların, öğretilmesi ve öğrenilmesi konusundaki durumunu ortaya koymaya yöneliktir. Yapılan araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Öğrenciler, soyut kavramları anlayamamakta ve zihinlerinde oluşturamadıkları bu kavramları anlamadan ezberleme yoluna gitmektedir. Tarih kavramlarının öğretilmesi sırasında çokça karşılaşılan bu güçlük, başarının artmasını engellemekte olduğu belirtilmektedir.

2. Ders kitabında yer alan kavram sayısının çokluğu ve soyut kavramların, tarihin doğası gereği, fazla oluşu öğretme öğrenme işini zorlaştırdığı belirtilmektedir.

3. Tarih ders kitaplarının ezbere yönelik ve genellikle siyasi tarih öğretimine ağırlık vermesi, öğrencinin derse eğilimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında konuların fazla ve zamanın kısıtlı olmasının öğrenilen kavramların pekiştirilmesi için tekrar ve örnekleme gibi uygulamalara müsaade etmediği görülmektedir. Araştırmada sorulan soruların doğru cevaplanma oranı yaklaşık %40 olarak bulunmuştur. Bu da tarih kavramlarının öğrenciler tarafından zor anlaşıldığını ortaya çıkarmaktadır.

Öktem (2006) 2004–2005 eğitim öğretim yılında Samsun İlinde tarama modelinde betimsel bir çalışma olarak “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramların Anlama Ve Kazanma Düzeyleri (Yeni Programın Pilot Uygulaması Samsun İli Örneği) başlıklı yüksek lisans tezinde, kavramların öğrenilme düzeylerini hazırladığı 35 maddelik anketle belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda 5. sınıflarla ilgili şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin, siyaset bilimi ile ilgili sorulan kavramların ikisinde (cumhuriyet, adalet), tam öğrenme alt sınırı olan %70 ve üzerine çıkmışlardır.

2. Araştırmaya katılan öğrenciler tarih ile ilgili öğrendikleri kavramlardan sadece birinde (millet) tam öğrenme alt sınırı olan %70'in üzerine çıkabilmişlerdir.

3. Araştırmaya katılan öğrencilerin, iletişim ve teknoloji ile ilgili sorulan kavramların birinde (internet), tam öğrenme alt sınırı olan %70 ve üzerine çıkmışlardır.

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin, psikoloji ile ilgili kavramların sadece birinde (sorumluluk), tam öğrenme alt sınırı olan %70 ve üzerine çıkmışlardır.

5. Araştırmaya katılan öğrencilerin, ekonomi ile ilgili sorulan kavramların hiçbirinde tam öğrenme alt sınırı olan %70 ve üzerine çıkamamışlardır.

6. Araştırmaya katılan öğrencilerin, antropoloji ile ilgili verilen kavramda, tam öğrenme alt sınırı olan %70 ve üzerine çıkamamışlardır.

7. İfade edebilmeye yönelik verilen kavramlara öğrencilerin %32.04'ü cevap verememe, %24.08'i anlamama, %22.96'sı yanlış anlama (kavram yanlışlığı), %23.44'ü kısmen anlama, %7.6'sı anlama düzeyinde cevap vermişlerdir. Bu da söz konusu kavramların 5. sınıflarda istenilen düzeyde kazanılmadığını göstermektedir

Bayazıtöğlu (1991),“İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Kavramların Kazandırılma Düzeyi” başlıklı bir çalışma yapmıştır. Araştırma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılmıştır. Araştırma, Ankara ilinin merkez ilçelerindeki 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Bayazıtöğlu araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşmıştır:

1. Bilgi basamağı düzeyindeki kavramlar için hedef-davranışları kazandırmada eğitim-öğretim etkili olmuş ancak kavramların kazanılmışlığında kalıcılığı sağlama konusunda eğitim-öğretim etkili olmamıştır.Tam öğrenme açısından İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programı çerçevesinde yapılan eğitim-öğretimin bilgi basamağı düzeyindeki hedef davranışları kazandırmada etkili olmadığı söylenebilir.

2. Kavrama basamağı düzeyindeki kavramların hedef davranışlarını kazandırma konusunda verilen eğitim-öğretim etkili olmuş ancak kavramların kazanılmışlığında kalıcılığı sağlama konusunda verilen eğitim öğretimin etkili olmadığı söylenebilir.

3. Toplam erişim ile ilgili hedef davranışları kazanmada ve kalıcılığı sağlamada yapılan eğitim-öğretim etkili olmuştur.

Eğitim bilimleri alanında yapılan çalışmalar, bir yandan var olan bilgi birikimlerine yeni kazanımlar eklerken, diğer yandan bu birikimleri öğrencilere en iyi bir şekilde aktarabilmek için, yeni yöntemler aramaktadır. Bu alışmamızda, İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” nitesindeki kavramların kazandırılma düzeyi belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı;

İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan “Adım Adım Türkiye” nitesindeki kavramların uygulanan başarı testine göre öğrenilme düzeyi nedir?

Bu genel amaç çerçevesinde araştırmanın alt amaçları şu şekilde ifade edilmiştir:

1.2.1. İlköğretim 5. sınıf ğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” nitesindeki kavramları öğrenme düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.2. İlköğretim 5. sınıf ğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” nitesindeki kavramları öğrenme düzeyleri ile sosyo-ekonomik durum arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.3. İlköğretim 5. sınıf ğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” nitesindeki kavramları öğrenme düzeyleri ile anne-baba eğitim durumu arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.4. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramları öğrenme düzeyleri ile öğrencilerin okuduğu okul arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Önem

Kavramlar hayatı yorumlamamıza yardımcı olur. Çünkü genellemelere ulaşmak için kavramlara ihtiyacımız vardır. Hayatı yorumlamamızı sağlayan kavramların ne kadar öğrenildiği, günümüzde uygulanan İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı’nda yer alan kavramların öğrencilerin zihnine ne kadar yerleştiği, bu kavramların doğru algılanıp algılanmadığı Sosyal Bilgiler dersinin amacına ulaşip ulaşmadığını belirlemede önemli bir ölçüttür.

Bu çalışmanın günümüzde uygulanan İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı’nda yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramların ne derecede öğrenildiğini tespit etmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma; 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramların öğretimi sonucu ortaya çıkan durumu sınırlı olarak betimleyip, tasarlanan hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesiyle, öğretim programının ve dolayısıyla öğretimin iyileştirilmesinde kullanılacak güvenilir bilgiler sağlaması açısından önemlidir. Çünkü kavramlar, bir konu alanında özel anlam taşıyan kelimelerdir. Kavramlar, bilim dalının, dersin ya da konu alanının temel öğeleridir ve bu kavramların bilinmesi zorunluluğu vardır.

Yaşanan andaki durumun tespiti olmaksızın eksikleri görmek mümkün değildir. Bu çalışma eksiklerimizin olup olmadığını, varsa da ne ölçüde olduğunu tespiti yöneliktir. Eğer çocuğa böylesi hayati bir derste amaçlanan kavramlar öğretilmiyorsa ya da eksik ve yanlış öğretiliyorsa ülke gelecekte ciddi problemlerle karşılaşabilir. Bu yüzden öncelikle neyi ne kadar öğrettik sorusuna cevap bulmaya çalışılmıştır.

Ayrıca bu yaştaki çocukların bilgiyi depolama ve hayata geçirme bakımından kritik bir dönemde olduğu bilinmektedir. Sosyal Bilgiler dersi programında geçen temel kavramların öğrencilerimize kazandırılması büyük bir önem arz etmektedir. Bunun için bu kavramların öğretilmesinde izlenecek yollar ve kavramların öğrenilme düzeyleri hakkındaki bilgiler tüm eğitim kurumları açısından önemlidir.

Bu yüzden öğretmen, anlatacağı dersin hedeflerine ulaşması için, o dersin kavramlarını öncelik sırasına göre vermelidir. Eğer müfredat programında konuların kapsadığı kavramlar kazandırılmazsa; öğrencilerin daha üst düzeyde hedef ve davranışlara ulaşmaları mümkün olamaz. Bu yüzden öğrencilerin, kavramları iyice öğrenmeleri, sorulduğunda hatırlamaları, kavramlara örnek vermeleri ve değişik durumlarda kullanabilmeleri gerekmektedir.

Belirtilen bütün konuların ne şekilde gerçekleştiğinin tespiti, ancak yapılan çeşit çalışmalarla mümkün olabilir. Böylece çıkan sonuçlara göre; başarı durumları ile eksik ve yanlışlıklar görülebileceğinden, kavramların daha iyi öğretilmesi sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin bu kavramları daha kalıcı öğrenebilmeleri için daha üst düzeyde öğrenme gerçekleştirmeleri gerekir. Bu araştırma ile öğrencilerin öğrendikleri kavramları ne oranda öğrendikleri tespit edilmiştir.

Bu çalışma ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan ‘Adım Adım Türkiye’ ünitesindeki kavramları ne ölçüde öğrendikleri ortaya konmuştur.

Araştırmanın sonuçları sınıf öğretmenlerine, Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerine, eğitim bilimleri ile uğraşan tüm bilim insanları ve araştırmacılar ile Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerine kaynak ve rehber olacaktır.

Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan veriler hangi kavramların niçin öğrenilemediğini inceleyen araştırmalara kaynak oluşturacaktır.

Bu araştırmanın sonuçları hangi kavramların nasıl öğretilmesi gerektiğini araştıran çalışmalara rehberlik edecektir.

Bu araştırmanın sunucunda hangi kavramın hangi düzeyde öğrenildiği ortaya konacaktır. Bu da yapılan eğitimin ne düzeyde başarı sağladığını göstermesi açısından önemli bir geri dönüt olacaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırma;

1. Araştırmanın örneklemini, evreni temsil etmektedir.

2. Araştırmada verilerin toplanması sırasında, gerek ön uygulama testi, gerekse başarı testinde sorulan sorulara öğrenciler hiçbir etki altında kalmadan, içtenlikle ve objektif bir şekilde cevap vermiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin genellemeler aşağıda belirtilen sınırlılıklar içerisinde geçerlidir:

1. Araştırma, Ankara ili, Şereflikoçhisar ilçesinden belirlenen üç okulunun dört sınıfında toplam 120 beşinci sınıf öğrencisiyle sınırlıdır.

2. Araştırma, araştırmacının Sosyal Bilgiler 5. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanı, “Adım Adım Türkiye” ünitesinden seçilen 10 tane kavramla sınırlıdır.

3. Araştırma 2009-2010 eğitim öğretim yılı, 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi, Sosyal Bilgiler Programı, 5.sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ve “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramların öğrenilme düzeylerini tespit etmeye yönelik kavram başarı testi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kavram: Kavramlar, ortak özellikleri olan nesne, olay, fikir ve davranışların oluşturduğu sınıflamaların soyut temsilcileridir (Fidan, 1996: 189).

Kavram Öğrenme: Uyarınları belli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturmadır (Ülgen, 2004: 117).

Kavram Öğretme: Bilgileri sınıflama ve kategorilere ayırma sürecindeki faaliyetlerdir (Candan, 1998: 11).

Kavramın Kazanılmışlık Düzeyi: Kavramın ne kadar öğrenildiği veya öğrenilmediğinin yüzde (%) olarak ifadesidir (Demirel, 2001: 20).

Tam Öğrenme: Tam öğrenme başarıyı normal dağılım eğrisinden üçgen dağılım eğrisine götüren ya da okullardaki beklendik başarıyı %75 ile %90'a hatta %95'e çıkarmadır. Böylece bir dersin içeriğine bağlı olarak tüm öğrencilerin işlenen konunun %75 ve üzerinde öğrenmeleri hedeflenir (Demirel, 1978:56).

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu 2003 yılında itibaren ilköğretim programlarını yeniden düzenleme çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalar sonucunda 2004-2005 eğitim öğretim döneminde pilot uygulaması yapılan program, 2005-2006 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulmuştur.

2005 yılında Türkiye genelinde yürürlüğe giren yeni programın bakış açısına göre Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler dersini, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi olarak tanımlamıştır (MEB, 2005, s.51).

Sosyal Bilgilerin, üç geleneği olan vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler ve yansıtıcı düşünme yeni programda önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bilgiyi üretme ve bilgiyi kullanma konusuna özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu bilgiler ışığında 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel yaklaşımı, bütüncül ve öğrenci merkezli bir bakış açısıyla bilginin kazanılmasında ve kullanılmasında aktif olan donanımlı insan gücünün yetiştirilmesi olarak ifade edilebilir (Yazıcı ve Koca, 2008, s.23).

2.1.1. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri

Sosyal Bilgiler programı beceri, kazanım, öğrenme alanları, kavramlar, değerler, değerlendirme boyutlarından oluşmaktadır.

2.1.2. Genel Amaçları

MEB tarafından geliştirilen Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının genel amaçları şunlardır:

7. sınıf sonunda öğrenci;

- Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar. Lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
- Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
- Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
- Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

- Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

- İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005, s.9).

2.1.3. Beceriler

Beceri, bireyin fiziksel ve psikolojik çaba göstererek bir işi kolaylıkla ve ustalıkla yapmasıdır. Beceri, hem bilgi kazanımını hem de performansı içeren karmaşık bir eylemdir. Beceri, öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecinde edinmesi, geliştirmesi ve yaşantıya dönüştürmesi gereken yetenekleri olarak da değerlendirilebilir (Demirkaya, 2006, s.97).

Sosyal Bilgiler Programı, ilköğretim 4-7. Sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü 5 beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır. Bu beceriler;

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi

10. Gözlem Becerisi
11. Mekânı Algılama Becerisi
12. Zamanı ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
14. Sosyal Katılım Becerisi
15. Empati Becerisi (MEB, 2005, s.52).

2.1.4. Değerler

Değerler, insanların bütün yaşamları boyunca davranışlarını yönlendirmede etkili olan ve hayatının şekillenmesinde önemli olan öğelerdir. Değerler, insan davranışlarını açıklamada büyük öneme sahip olduğu için birçok sosyal bilimci tarafından daima dikkat çekmiş ve ilgi konusu olmuştur (Yel ve Aladağ, 2009, s.118).

Yeni Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Adil olma
- Duyarlılık
- Saygı
- Aile birliğine önem verme
- Dürüstlük
- Sevgi
- Bağımsızlık
- Estetik
- Sorumluluk

- Bilimsellik
- Hoşgörü
- Temizlik
- Çalışkanlık,
- Misafirperverlik
- Vatanseverlik
- Dayanışma
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Yardımseverlik (MEB, 2005, s.87).

Değer eğitiminin doğasında diğerlerine yardımcı olma vardır. Eğitim kurumları bilgi, beceri, tutum ve değerleri yeni kuşaklara aktararak onlara yardım etmeye çalışır. Değer eğitiminin iki hedefi vardır. Birinci hedef, bütün insanların özellikle gençlerin daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamaktır. Çünkü yetişkinler, hayatın bazı zorluklar içerdiğini, bazılarının göre trajedilerden meydana geldiğini bilir. İkinci hedef ise, toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır. Bu ise canlılara, dolayısıyla insana şefkat ve iyilikle davranmayı temel alır. Kısaca değer eğitimi; gençlerin değer geliştirmelerine yardımcı olarak, onların tatmin edici bir yaşam kurmasına yardımcı olur (Akbaş, 2008, s.340).

2.1.5. Kavramlar

Kavramlar düşünme faaliyetimizin en temel araçları ve unsurlarıdır. Yeni program, bilginin ötesinde öğrencilerde tümevarımsal ve tümdengelimsel düşünme yeteneğini kazandırmayı ve bunun için kavramları kullanmayı önemsemektedir. Yeni program, Sosyal Bilgileri oluşturan bilim dallarının adından söz etmeksizin, yapısal kavramlarının öğretimini vurgulamaktadır (Ata, 2007, s.77).

Sosyal Bilgiler Programda yer alan temel kavramlar her sınıf için psikoloji, coğrafya, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi ve tarih gibi alanlar için giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerinde ayrı ayrı belirtilmiştir. MEB tarafından yayınlanan 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise 4. ve 5. Sınıflar öğretilmesi öngörülen kavram sayısı 4. sınıflar için 91, 5. sınıflar için 121 olarak belirtilmiş ancak kavramlar gruplanarak verilmemiştir (MEB, 2005, s.85-86).

Tablo 1: Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Programında Yer Alan Kavramların Listesi

4. ve 5. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan kavramlardan bazıları ilgili disiplinlerle birlikte aşağıdaki tabloda verilmiştir.

	<u>Coğrafya</u>	4.	5.		<u>Tarih</u>	4.	5.
•	Yerleşme	○	⊙	•	Kronoloji	○	⊙
•	Nüfus	○	⊙	•	Benzerlik ve farklılık	⊙	⊙
•	Bölge	○	⊙	•	Değişme ve süreklilik	○	⊙
•	Yön	⊙	⊙	•	Nedensellik	○	⊙
•	Yer	⊙	⊙	•	Ulus	○	⊙
•	Çevre	⊙	⊙	•	Liderlik	○	⊙
•	Hava olayı	⊙	⊙	•	Savaş	○	○
•	Hava durumu	⊙	⊙	•	Güç	○	○
•	Afet	⊙	⊙	•	Birinci elden kaynak		○
•	Doğal ortam	⊙	⊙	•	İkinci elden kaynak		○
•	Beşeri Ortam	⊙	⊙	•	Yüzyıl		○
•	İklim	○	⊙				
	Sosyoloji	4.	5.				
•	Sosyal Etkileşim	○	○	○	Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir.		
•	Grup	○	○	⊙	Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir.		
•	Kurum	○	○	⊙	Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir.		
•	Sosyal Örgüt	○	○				

2.1.6. Öğrenme Alanı

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme alanları aynı zamanda ünitelerin bilimsel içeriklerinin sınırlarını da belirler (Yazıcı ve Koca, 2008, s.25).

Yeni program insanların faaliyet alanlarını bütüncül bir yaklaşımla eksiksiz olarak işlemek için psikoloji, tarih, coğrafya, antropoloji vb. disiplinleri aynı çatı altında birleştirmeyi sağlayacak öğrenme alanı terimini benimsemiştir. Öğrenme alanı, Sosyal Bilgiler ünitelerinin tasarlanmasında program geliştirmeciye ve ders kitabı yazarlarına yardımcı olmaktadır. Öğrenme alanlarının belirlenmesinde Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi'nin temalarından yararlandığı görülmektedir (Ata, 2007, s.76).

Tablo 2: Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları Ve Üniteler

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayıları	Oranı (%)	Süre/Ders Saati
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	15	16
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	13	14
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	13	14
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	15	16
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12

(MEB, 2005, s.88)

2.1.7. Ölçme Ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme eğitim-öğretim sürecinin ve eğitim programının önemli ve tamamlayıcı bir parçasıdır. “Eğitim programlarının istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerde gelişmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir”. Yeni programda Sosyal Bilgiler dersinde yapılacak değerlendirme etkinliklerinde; öğrencilerin sosyal bilgiler programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışılmalıdır”. Öğrenmeyle ilgili oluşabilecek olumsuz unsurlar tespit edilerek zamanında müdahale yapılması sağlanır. Öğretmen öğrencilerin öğrenme becerilerini geliştirerek kişisel gelişimine de yardımcı olur. Bu yüzden “Sosyal Bilgiler dersinde, kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarih ve coğrafya alanındaki becerilerini kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışılmalıdır” (MEB, 2005, s.103).

MEB tarafından değerlendirme araç ve yöntemleri şöyle belirtilmiştir:

- Gözlemler
- Tutum ölçekleri
- Görüşmeler
- Öğrenci ürün dosyası (Portfolyo)
- Projeler
- Tartışma
- Sergileme
- Anekdotlar
- Gösteriler
- Performans Testleri / Ödevleri
- Akran / Öz Değerlendirme

- Araştırma / Çalışma Kâğıtları
- Çoktan Seçmeli Testler
- Esleştirmeli Testler
- Kısa Cevaplı Sınavlar
- Uzun Cevaplı sınavlar
- Açık Uçlu Sorular
- Dereceleme Ölçekleri (Rubric) (MEB, 2005, s.103-127).

2.2. Kavram Öğrenme ve Kavram Öğretimi

Bu bölümde kavramın tanımı, özellikleri, çeşitleri, somut ve soyut kavramlar, kavramların önemi, kavram öğrenme, kavram öğrenmenin sınırlılıkları, Sosyal Bilgiler dersinde kavran öğrenme, kavram öğretim modelleri ve Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimi yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.1 Kavramın Tanımı

Kavram, olgular kategorisini temsil eden bir sözcük ya da cümle ile ifade edilen ve bundan dolayı bir olguya göre düşünülmesi biraz daha zor olan soyut bir düşüncedir (Barth ve Demirtaş, 1997, s.10.5).

Bir diğer tanımla kavram, insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak yönünü temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır. İnsanlar; benzerlikleri ve farklılıkları birbirlerinden ayırırlar. Örneğin, yaprakları, kökleri, dalları, hacimleri, meyveleri ve üreme biçimleri açısından değişebilen ağaçların, ortak yanları bu özellikleri taşımasıdır. Bu algılarla zihnimizde oluşturduğumuz imaj ağaç olarak adlandırılır. Daire, üçgen, dörtgen, köşegen ve benzerleri değişik biçimdedirler. Ama ortak özellikleri vardır. Bunlar farklı uzunlukta çizgilerin birbirini kesmesiyle oluşan farklı biçimdeki düzlemlerdir. Değişik görünümdeki bu düzlemlere, ortak özellikleri nedeniyle, “şekil” kavramı denir. Bu kavram da diğerleri gibi insanların düşünceleri sonucu gelişmiştir (Ülgen, 2004, s.107).

Öğrenme, düşünme ve eylemleri içeren kavramlar yaşamımızı genişletir, zenginleştirir ve diğer insanlarla daha kolay iletişim kurmamızı sağlar. Çünkü bireyler birçok benzer kavrama sahiptir ve konuştukları şeyin detaylarını açıklamak zorunda kalmadan hızlı ve etkili bir şekilde bilgi alışverişi yapabilirler (Beal ve diğ., 2009, s.160).

Kavramlar, bilgilerin yapı taşlarını, kavramlar arası ilişkiler de bilimsel ilkeleri oluşturur. İnsanlar, çocukluktan başlayarak düşüncenin birimleri olan kavramları ve onların adları olan sözcükleri öğrenirler; kavramları sınıflar, aralarındaki ilişkileri bulur, böylece bilgilerine anlam kazandırır, bilgilerini yeniden düzenler, hatta yeni kavramlar ve bilgiler üretirler. İnsan zihnindeki bu öğrenme ve yeniden yapılanma süreci her yaşta sürüp gider (MEB, 2005, s.80).

Kavramlar düşünce sürecimizde büyük ekonomi sağlar. Kavramlar olmasaydı dış dünyadaki, her olayı teker teker öğrenmek ve hatırlamak zorunda kalırdık. Kavramlar, bireyin son derece karmaşık ve ayrıntılı algısal yaşantılarını özetler, soyutlaştırır ve böylece insanoğlunun bilim, teknoloji, kültür, sanat ve edebiyatı geliştirmesini sağlar (Cüceloğlu, 1991, s.216).

Düşünmemizde önemli bir rolü olan ve bireyin doğduğu andan başlayarak edindiği kavramlar, kendisine ve dünyaya yönelik deneyimlerle birlikte yeni boyutlar kazanmaya, benzer özellikler gösteren diğer kavramlarla birlikte yeni çağrışım ağları kurmaya başlar. Söz konusu çağrışım, sesli bir birime dayalı olabileceği gibi görüntülü ya da anlamlı olabilir. İnsan beynindeki bu çağrışıma dayalı kavram ağları, yeni gelen uyarının ya da kavramın taşıdığı özelliklere göre biçimlenmesinde ve depolanmasında çok önemli bir rol oynar. Böylece düşünme ve öğrenme dediğimiz eylemler gerçekleşmeye başlar.

Bireyin düşünce boyutundaki kavramlar ağından seçilen kavramların ses imgeleri, bireyin edindiği dilin işleyiş kuralları çerçevesinde bir araya getirilerek söze dökülür. Bir tür seçme ve birleştirme işlemi olarak tanımlayabileceğimiz bir düzenektir bu. Bu düzeneğin işleyişiyle de duyduğumuzu, okuduğumuzu, seyrettiğimizi, dinlediğimizi algılar ve anlamlandırırız (Ergenç, 2002, s.130)

2.2.2. Kavramların Özellikleri

Kavramların özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Kavramların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir. İnsanlar dünyadaki gerçekleri kendi geçmiş yaşantılarının etkisi altında, yetenekleri ölçüsünde, değer yargılarına dayalı olarak algılar ve değerlendirirler.

2. Kavramların orijinali (prototype) vardır. Kavramın orijinali, kavramın bireyin düşüncelerindeki oluşumudur. Kavramın kritik özelliklerinden oluşur. Bir kavramı oluşturan birey, farklı alanlarda değişme durumuyla karşılaştığı zaman, bunun bir gelişim olup olmadığına karar vermek için, yeni algılarını daha önce edindiği gelişim kavramıyla karşılaştırır; karar vermede orijinal kavramı ölçüt olarak kullanır.

3. Kavramların bazı sahip olduğu özellikleri, bazen birden fazla kavramın üyesi olabilirler.

4. Kavramlar objelerin veya olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşur. Doğrudan gözlenen özellikler, obje ya da olayın fiziksel özellikleridir. Dolaylı gözlenen özellikler ise, onun anlamlarıdır. Her kavramın somut ve soyut özellikleri vardır. Bunların bir kısmında somut özellikler, bir kısmında da soyut özellikler ağırlıklı olabilir.

5. Kavramlar çok boyutludur. Bir kavram konumuna göre, bazen merkezde, bazen de merkezin çevresinde yer alabilir. Bu durum hangi esasa dayalı olarak kullandığımızı dayalıdır.

6. Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplandırılabilirler. Bir kavram iki ayrı ölçütle gruplandırıldığında çok sayıda gruplar oluşur. Ölçütler değiştikçe özellikler, bu nedenle de gruplar, nitelik ve nicelik açısından değişirler.

7. Kavramlar aralarındaki etkileşime dayanarak, bir bütünlük oluştururlar, bunlar kavram haritaları adı altında incelenmektedir.

8. Kavramlar dille ilgilidir. Her kavramın bir sözcükle ifade edilmiştir. Bir kültürde geliştirilen kavram çeşitliliği ile, o kültürün dil zenginliği olumlu bir ilişki vardır.

9. Kavramların özellikleri de kendi içersinde birer kavramdır (Ülgen, 2004, s.108-116).

Senemoğlu'na göre ise kavramlar şu özelliklere de sahiptir.

1. Öğrenebilirlik: Bütün kavramlar sonradan öğrenilmektedirler. Fakat bazı kavramlar kolay öğrenilirken bazı kavramlar daha zor öğrenilmektedir. Örneğin; gözlenebilen “kuş”, “çiçek” gibi kavramlar daha kolay öğrenilirken “demokrasi”, “zekâ”, “adalet” gibi tanımlanmış soyut kavramlar daha zor öğrenilmektedir.

2. Kullanılabilirlik: Kavramların, ilkeleri anlama, problem çözme gibi çok çeşitli kullanım alanları bazı kavramlar daha sık kullanılırken bazıları daha seyrek kullanılabilir.

3. Açıklık: Kavram herkesin zihninde aynı anlamı oluşturabilmesi için açık, anlaşılır olmalı; konu alanı ile ilgili uzmanlar arasında kavramın anlamına ilişkin görüş birliği bulunmalıdır.

4. Genellik: Birçok kavram hiyerarşik olarak organize edilmiştir. Hiyerarşik yapının en üstünde yer alan kavram en genel olandır. Bu yapılanmada en genelden aşağıya doğru inildikçe, genellik özelliğini kaybeder ve daha özel kavramlara ulaşılır.

5. Güçlülük: Bu özellikte ise, kavramın gücü büyük ölçüde diğer kavramların, ilkelerin anlaşılmasına yardım etme, problem çözmeyi sağlama gibi konularda faydalı olmasına, destekçi olmasına işaret etmektedir (Senemoğlu, 2004, s.512).

2.2.3. Kavram Çeşitleri

Kavramlar için en genel sınıflama somut kavramlar ve tanımlanmış kavramlar olarak yapılan sınıflandırmadır.

2.2.3.1. Somut Kavramlar

Somit kavramlar, görülebilen, dokunulabilen, tadılabilen kavramlardır ve duyu organlarımızla algılanmaları mümkündür. Somut kavramlar yaşamın ilk yıllarından itibaren gözlemleyerek, duyarak ve uygulayarak öğrenilir.

2.2.3.2. Soyut (Tanımlanmamış) Kavramlar

Soyut kavramlar, duyu organları ile görülemeyen, tutulamayan ve tadılamayan kavramlardır. Soyut kavramları öğrenmek için eğitim gerekmektedir. Örneğin centilmenlik, gibi Soyut kavramın öğrenilmesi için formal eğitim gereklidir. Çocuğun Soyut kavramları öğrenebilmesi için bilisel gelişim bakımından da soyut işlemler döneminde olması gerekmektedir (Senemoğlu, 2004, s.512).

Vygotsky (1998), kavramları öğrenme durumlarına göre; kendiliğinden edinilen kavramlar ve bilimsel kavramlar olarak iki gruba ayırmıştır. Kendiliğinden edinilen kavramlar, gündelik hayatta kullanılan kavramlardır, tümdengelim yoluyla edinilir. Kardeş kavramı için çocuk başlangıçta herkesin kardeş olduğunu düşünür, sonra kardeş olmayanları çıkararak kardeşlere ulaşır. Bilimsel kavramlar, gündelik hayatta değil okulda karşılaştığımız kavramlardır ve bunlara öğretilen kavramlarda diyebiliriz. Bilimsel kavramlar, tümevarım yoluyla edinilir. Sınıfta A ülkesinin B ülkesini somurduğunu öğrenen çocuk, önceleri sömürüyü, “A’nın B’ye yaptığı” olarak algılar. Sonra başkalarının da başkalarını sömürdüğünü öğrenir ve genellemeye ulaşır (Akt. Demir, 2006, s.20).

2.2.4. Kavramların Önemi

Bilginin anlamlı hale getirilmesi için kavramlara gereken önem verilmelidir. Sözcüklerin anlamını ifade eden kavramlar, içerisinde birçok olgusal bilgiyi barındırmaktadır. Yani olgusal bilgilerin sistemli hale gelmesi, gruplandırılması kavramlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Bilgilerimizi düzenleyen, öğretimi kolaylaştıran kavramlar, kendi içerisinde de bazı ortak özelliklere sahiptir. Bu ortak özelliklerden de bir sonuç çıkarılarak genellemelere ulaşılmaktadır. Sözcükler olgular, kavramlar ve genellemeler haline gelmektedir.

Soyutluğun giderek arttığı ve bilgi havuzunun genişlediği bu hiyerarşide zihin, problem çözme işlemini de gerçekleştirmekte ve yeni bilgiler üretme yolunda ilerlemektedir. “Bir kavram herhangi bir sorunun çözümüne yönelik karmaşık bir işlemin gerçekleşmesi sürecinde ortaya çıkıp biçimlendiği için yaratıcı bir süreçtir” (Vygotsky,1998; Akt, Yükselir, 2006, s.36).

Ormrod'da (Akt. Coşkun, 1999, s.18) kavramların sağladığı kolaylıkları çeşitli kaynaklardan yararlanarak şöyle belirtmektedir:

1. Kavramlar dünyanın karmaşıklığını azaltırlar.
2. Kavramlar yeni durumlara genelleme yapma olanağı verirler.
3. Kavramlar çevrenin soyutlanmasına olanak verirler.
4. Kavramlar düşünme gücünü artırırılar
5. Kavramlar arasında karşılıklı ilişkiler kurulabilir.

2.2.5. Kavram Öğrenme

Kavram öğrenme bireyin dünyaya gelmesiyle başlar ve ölünceye kadar devam eder. Ancak ilk çocukluk yıllarında daha çok kavram kazanılır. Bu kavramlardan bir kısmı yaşamda rastlantısal olarak öğrenilir. Kavram öğrenmenin planlı biçimde öğretimi ise okullarda gerçekleşir. Kavram hangi öğrenme yöntemiyle öğrenilirse öğrenilsin, iki aşamada gerçekleştirilir. İlk aşama kavram oluşturma ikinci aşama ise kavram kazanmadır (Ülgen, 2004, s.119).

Kavram öğrenme zihindeki yapılandırma işlemidir. Birey gördüğü bir varlığın ya da kendisine aktarılan olayın adını söyleyebilir. Bu durum bireyin kavramı özümlediği ve zihninde yapılandığı anlamına gelmez. Çünkü nesne ve olayla onlar için kullanılan karşılıklar arasında bağ kurmuş olabilir (Yılmaz, 2008, s.7).

Kavramlar birçok farklı şekilde öğretilir. Fakat yaygın olarak kullanılan iki teknik vardır. Bunlar kavram edindirme ve kavram oluşturmadır.

Kavram edinimi, öğretmenin öğrenciler için önceden belirlediği bilmeleri gerektiği düşündüğü kavramlar üzerinde odaklanır. Bu yaklaşım şu adımları izler.

- Öğretmen kavramın adını verir,
- Kavramla ilgili örnekler sunar,
- Örnek olmayan durumları verir,
- Örnek olan ve olmayan durumları karışık verir ve öğrencilerin bu durumları ayırmalarını ister,
- Öğrencilerden kavramı tanımlamaları istenir,
- Öğrenciler anladıklarını göstermek için kendileri örnek verir.

Kavram oluşturma; öğrencilerin parçalar halindeki bilgileri gruplayıp etiketlemesine yardımcı olur. Öğretmen bu süreçte kılavuzdur. Öğretmen öğrencilerden mümkün olduğunca fazla bilgi edinir, öğrencileri bu bilgileri ortak özelliklerine göre gruplamaları için teşvik eder ve her bir gruba ortak bir isim vermelerini ister. (Savage and Armstrong, 2000, s.222-223)

Kavram öğretimi sırasında kavram kazanmanın önemi daha da belirginleşir. Bunun temel nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Okullarda öğrenilen kavramlar, öğretilirken yeni öğrenilen kavramlar daha önce öğrenilen kavramaların üzerine inşa edilen üst düzeyde kavramlardır.
- Kavramlar öğrenmeyi etkili kılmak için, bir çok konuda ön şartlı olarak düzenlenmiştir. Bu ilişkiler içerisinde tekrarlanarak ve gruplanarak geliştirilir.

- Okulda öğrenilen kavramlar tümdengelim ve tümevarım niteliğinde işlenir, kavram önce öğrenciye tanıtılır, öğrenci onu inceleyerek gruplara ayırır ve sonuç çıkarır.
- Kavram öğrenme, ancak kavram öğrenme tecrübeleriyle bireyin kavram kazanma becerisi ve etkili bir kavram kazanma stratejisi geliştirmesini sağlayabilir.
- Kavram öğrenmeye bireyin gelişim özelliği açısından bakılırsa, okul dönemindeki çocuklarda mantık kurallarına uygun düşünme ve dil zenginliği hızlanır. Buna paralel olarak birey kavramsal olaylarla karşılaştığı zaman onları mantıksal yollarla gruplama ve uygun sözcüklerle birleştirme eğilimi gösterir (Bayazıtöğlü, 1991, s.9).

Kavram öğrenmede bir düzeyden diğerine geçişi sağlayan zihinsel süreçlerin aynı sırayı takip ettiği ve bunun değişmez nitelikte olduğu araştırmalarla belirlenmiştir. Kavram öğrenmede genel olarak aşamalı dört düzey bulunmaktadır. Bu aşamalar; somut düzey, tanıma düzeyi, sınıflama düzeyi, soyut düzey. Bu öğrenme düzeylerine ilişkin zihinsel işlemler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Senemoğlu, 2004, s.516).

1. Somut Düzey;

- Objenin algılanabilen çevresine dikkat etme,
- Objeyi diğer objelerden ayırt etme,
- Ayırt edilebilen objeyi, aynı kapsam ve durumda bir başka zamanda da gördüğünde hatırlama.

2. Tanıma Düzeyi;

- Objenin algılanabilen çerçevesine dikkat etme,
- Objeyi diğer objelerden ayırt etme,
- Ayırt edilen objeyi hatırlama,
- Objeyi farklı ortam ve durumlarda gördüğünde de aynı obje olduğuna ilişkin genelleme yapma,
- Genelleme yapılan objeyi hatırlama.

3. Sınıflama Düzeyi;

- Objenin bir sınıfına ilişkin en az iki örneğin çok belirgin olmayan özelliklerine dikkat etme,
- Her bir örneği, örnek olmayandan ayırt etme,
- Ayırt edilen örnekleri hatırlama,
- Farklı bir kapsam ve durumda karşılaşılan her bir örneğin aynı örnek olduğu genellemesine varma,
- Aynı sınıfa ait olan en az iki örneğin eşdeğer olduğu genellemesini yapma,
- Genellemeyi hatırlama

4. Soyut Düzey; bu düzeydeki zihinsel işlemler iki grupta toplanmaktadır.

Tümevarım İşlemleri;

- Tanımlanan özellikleri ve/ya da özelliklerle ilgili kuralları denenceleştirme,
- Denenceleri hatırlama,
- Örnekleri ve örnek olmayanları kullanarak denenceleri değerlendirme,

- Kavram, henüz sınıflama düzeyinde öğrenilmişse kavramın tanımını yapma,
- Eğer sınıflama düzeyinde öğrenilmemişse kavramı anlama,
- Kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları, kavramın belirlenmiş özelliklerinin varlığı ya da yokluğu bakımından analiz etme.

Alma İşlemleri;

- Kavramın adı, kavramın tanımı, kavrama ait örnek ve örnek olmayanların resimsel ve sözel betimlemeleri de dahil olmak üzere sunulan bilgiyi özümleme,
- Bilgiyi hatırlama,
- Kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları kavramın belirlenmiş özelliklerinin varlığı bakımından analiz etme.

İlköğretim döneminde, özellikle 7-11 yas arasında, çocuğun çevresi ve kendisi ile ilgili kavramlarında hızlı bir gelişme görülür. Somut işlemler döneminde bulunan çocuğun, okul öncesinde geliştirdiği kavramlarındaki bulanıklık, ilkokul çağında daha açıklık kazanmaya baslar. Kavramların gelişmesi, çocuğun bir varlık ve olayla ilgi yaşantılarının çoğalmasına bağlıdır (Başaran, 1985, s.93).

Kavram oluşumu hayatımızın her evresinde devam etmektedir. Başlangıçta tesadüflerle, deneme-yanılma ile veya soru-cevapla birçok kavram ediniriz. Bunlardan bazısını zorunlu olarak, bazısını keyfi öğreniriz. Zamanla bu kavramlardan bir kısmı pekişir, genişler, bir kısmı da unutulur. Bu süreç yaşam boyu devam eder. Bazı kavramlar da vardır ki (bilimsel kavramlar, özel ilgi alanları), bunları hayatın doğal akışında öğrenmemiz oldukça zordur. Bu kavramların planlı eğitim kapsamında öğretimi gereklidir (Yükselir, 2006, s.19).

2.2.6. Kavram Öğrenmenin Sınırlılıkları

Kavram öğrenmeyi zorlaştıran etkenleri Ülgen, (2004, s.143–145) şekilde sıralamaktadır:

1. Öğrenilecek kavrama ilişkin ön bilgiler: öğrencilerin derste öğrenecekleri kavramla ilgili orijinal kavramları vardır. Öğretim sırasında, öğrenci söz konusu kavramla ilgili bilgileri değerlendirirken kendi oluşturduğu kavramı ölçüt olarak kullanabilmektedir. Ölçütteki yanlışlık nedeniyle öğrenci söz konusu kavramı eksik, yanlış ya da iki anlamlı olarak öğrenebilmektedir. Yanlış öğrenilen bir kavramı düzeltme, yeni bir kavramı öğrenmekten daha zordur.

2. Kavram kargaşası: Bir kavram için birden çok sözcük kullanılması ya da bir sözcüğün birden çok kavram için kullanılması kavram kargaşasına yol açmakta ve çocukta kavram öğrenmeyi zorlaştırabilmektedir.

3. Öğretim ortamının yetersizliği: Öğrencilerin kavram öğrenmesi ya da yanlış öğrendiği kavramı düzelterek yeniden öğrenmesi konusunda başarısı, büyük ölçüde öğretmenin öğretme becerisi ile ilgilidir. Genellikle okullarda kavramlar öğrencilere konferans, yoluyla anlatılmaktadır. Bazı öğrenciler sunulan bilgiyi tek bir bütün olarak görmektedirler veya öğretmenin önerisiyle, kitapta yazılanların olduğu gibi kabul edilmesini bir görev olarak düşünmektedirler. Böylelikle sunulan ya da kitaptan okudukları bu bilgileri, daha önce öğrendikleri ilgili bilgi ile şemalaştıramamaktadırlar ve sonuçta öğrencinin belleğinde iki ayrı bilgi oluşmaktadır. Bu durum bazen çatışmalara yol açmaktadır.

2.2.7. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kavram Öğretimi

Sosyal Bilgiler, insanı ve sürdürdüğü yaşamı tüm boyutlarıyla anlamak için vardır. İnsanı ve yaşamı anlamaya çalışırken, onlar hakkındaki olgusal bilgiler yığını öğrenmeye, daha doğrusu ezberlemeye çalışmak, insanı ve yaşamı anlamak için yeterli ve anlamlı bir iş olmayacaktır. Kavramlar insanı ve yaşamı anlamayı kolaylaştırır. Çünkü kavramlar yaşamın kategorileridir. Yaşamdaki canlıların her birini tek tek incelemek ve öğrenmek mümkün değildir; ancak bu canlıların ortak özelliklerine göre sınıflanmış halini bitki, hayvan ve insan kavramları olarak anlamak ve öğrenmek mümkündür (Doğanay, 2005, s.273).

Sosyal Bilgiler derslerinde kavram öğretimi özellikle 1960–1970 yıllarında kavramsal yaklaşımla birlikte önem kazanmıştır. Bu dönemde akademisyenler, Sosyal Bilgiler öğretimini kolaylaştırmak amacıyla sosyal bilimlerle ilgili temel kavramları ortaya çıkarmak için çeşitli araştırmalar yapmıştır (Erden, Tarihsiz, s.49).

Sosyal bilgiler öğretiminde kavramlar önemlidir ve öğretimde odak noktası olarak görülmelidir. Eğitim sistemimizde, çocuğun bilişsel ve duyuşsal becerilerinin dikkate alınmalıdır. Kavramlar, dilin gelişimi içinde büyük bir öneme sahiptir. Sekiz yıllık eğitim boyunca sınırlı sayıda ve birbirine benzer kavramların öğretilmesi çocuğun söz dağarcığının gelişimini aksatır. Sözcükler birer kavramdır. Kavramlar ise düşünmenin temel ögesidir. Bu durumda çocuk bir üst düzeyde düşünme becerisinde yetersiz kalacaktır (Yükselir, 2006, s.4).

Doğanay (2005, s.273), Sosyal Bilgiler öğretiminde kavramların öğrenilmesinin birçok açıdan yararlı olduğunu belirtmekte ve bunları aşağıdaki başlıklar şeklinde sıralamaktadır:

- Üst Düzey Akademik Başarı,
- Öğrenme ve Hatırlamayı Basitleştirme: - İletişimi Kolaylaştırma,

- Öğretimi Kişiselleştirme,
- Gerçek ve Yanlış Algılamayı Ayırt Etmeye Yardımcı Olma,
- Karmaşık Anlamaya Yardımcı Olma,
- Problem Çözme ve Akıl Yürütme.

Öğrencilerin Sosyal bilgilerle ilgili ilkeleri öğrenebilmesi ve toplumsal problemleri çözebilmesi için temel kavramları çok iyi kazanması gerekir. Kavramlar çocuğun uzun süreli belleğindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgileri anlamlı bir biçimde belleklerine depolamalarına yardımcı olur. Bu nedenle öğretmenlerin kavram öğretimine önem vermesi ve öğrencilerin kavramları anlamlı bir biçimde öğrenmelerine yardımcı olur (Erden, Tarihsiz, s.49).

Eğitimde kavramlar önemli olduğu kadar bu kavramların nasıl bir yöntemle öğretildiği de önemlidir. Kavram, doğru bir yöntemle öğretilmediğinde, anlaşılmayacak ve öğrenme gerçekleşmeyecektir. Kavramların tek bir örneğini vererek ya da sadece bir tanımla yapılarak bırakılması algılama açısından önemli sorunlar ortaya çıkarır. Algılama olmadan anlama da olmayacağı için bilgiler ezberlenerek öğrenilmeye çalışılmaktadır (Yükselir, 2006, s.37).

2.2.8. Kavram Öğretim Modelleri

Kavram öğretim modelleri, kavram analizi, kavram oluşturma modeli, kavram kazanımı stratejisi, kavram öğretimi stratejisi, kavram kazanımı stratejisi, problem çözme ve araştırma-inceleme yoluyla kavram geliştirme stratejisi, De Cecco modeli olmak üzere 7'ye ayırabiliriz. Bu modelleri kısaca aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür.

2.2.8.1. Kavram Analizi (Martorella)

Kavramların öğretime başlamadan önce kavramlarla ilgili bazı soruların cevaplanması gerektiğini belirtmiştir. Bunlardan ilki kavramın öğretmek için uygun olup olmadığı, diğeri ise öğretimin planlanmasında önkoşullardır (öğretmenin kavramı analiz etmesi). Bu aşamalardan sonra ise, kavrama uygun öğretim stratejisinin ve materyallerin hazırlanması gerekir. Kavramlar seçildikten sonra analizleri yapılır. Kavramın öğretimi için yapılan bu ön hazırlık aşamalarından sonra, kavramın öğretime yönelik bir plan hazırlanır (Martorella, 1986; Akt.Yükselir, 2006, s.29).

2.2.8.2. Kavram Oluşturma Modeli (Klausmeier)

Klausmeier'e göre kavram öğretimi yedi aşamada gerçekleşebilir. (Bourdillon, 1986, Akt: Ülgen, 2004, s.132-133).

1. Öğrenciye kavramın bütünlük içindeki yeri gösterilmelidir.
2. Kavram kendi içinde tanımlanmalıdır.
3. Kritik özelliklerle değişebilen özellikler belirlenmelidir.
4. Olumlu örneklerle olumsuz örnekler karşılaştırılmalıdır.
5. Kavramın gruplanmasında ölçüt niteliğindeki ilkeler belirlenmelidir.
6. Kavramı kullanarak problem çözme denemeleri yapılmalıdır.
7. Kavramın kapsamına giren özelliklerin bir listesi yapılmalıdır.

2.2.8.3. Kavram Kazanımı Stratejisi

Tennyson ve Park (1980) kavram öğretimi için dört basamaklı bir süreç önermişlerdir. Bunlar:

1. İçeriğin taksonomik yapısı belirlenmeli,
2. Ayırtedici özelliklere göre bir kavram tanımı oluşturulmalı ve örnekler ayırtedici ve ayırtedici olmayan özellikleri temel alarak seçilmeli,
3. Örnekler, özelliklerin uygun bir şekilde değiştiği akılcı bütünler halinde düzenlenmeli,
4. Kavramın örnekleri, çeşitlilik ve zorluk düzeyine göre düzenlenmiş halde akılcı bir sırayla sunulmalıdır (Akt. Doğan, 2007, s.16)

2.2.8.4. Kavram Öğretimi Stratejisi (Hilda Taba)

Öğrencilerin bilişsel süreçlerini geliştirme amacıyla üç aşamadan oluşan bir kavram oluşturma stratejisi önermiştir. Bunlar Listele-Grupla-Ad Verme. Taba'nın stratejisi üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada kavramlar listelenir. Daha sonra gruplar listeden ortak özellikleri olan kavramlar belirlenir ve gruplandırılır. Gruplara bir ad verilir. Listele-Grupla-Ad Ver stratejisi, özellikle alt sınıflarda, temel kavramların oluşturulmasında kullanılabilir etkili bir stratejidir. Çevremizde gözlemlediğimiz birçok nesne, uygun sorular aracılığıyla kavram oluşturma etkinliğine dönüştürülebilir (Doğanay,2005, s.282-283).

2.2.8.5. Kavram Kazanımı Stratejisi (Joyce-Weil)

Joyce ve Weil, Merrill ve Tennyson gibi tümevarımsal bir strateji geliştirmiştir. Joyce ve Weil (1990) in geliştirdiği bu strateji üç aşamalı on basamaktan oluşmaktadır. Joyce ve Weil geliştirdiği model ile diğer kavram modellerinin benzerlik ve farklılıkları olabileceğini belirtirken, her bir aşamanın kavram öğretiminde yararlı olabileceğini savunmuştur. Aşağıda Joyce ve Weil' in kavram öğretimi stratejisi yer almaktadır.

I. AŞAMA

Veri Sunumu ve Kavram Tanımı

Öğretmenler isimlendirilmiş örnekleri sunarlar

Öğrenciler örnek olan ve olmayanları karşılaştırır

Öğrenciler hipotezleri test edip geliştirebilirler

Öğrenciler gerekli özelliklere dayalı olarak tanımlarını yaparlar

II. AŞAMA

Kavram kazanımını Test Etme

Öğrenciler isimlendirilmemiş örnekleri evet ya da hayır gibi kısa cevaplarla teşhis ederler.

Öğretmenler hipotezleri doğrular, gerekli özelliklere dayanarak kavramı isimlendirir.

Öğrenciler örnekleri geliştirir.

III. AŞAMA

Düşünme Stratejilerinin Analizi

Öğrenciler düşüncelerini tanımlar.

Öğrenciler hipotezlerin rolü ve özelliklerini tartışır.

Öğrenciler hipotezlerin sayısı ve türünü tartışır (Reece ve Walker, 1998; Akt. Dündar, 2004, s.24).

2.2.8.6. Problem Çözme ve Araştırma-İnceleme Yoluyla Kavram Geliştirme Stratejisi (Michaelis ve Garcia)

Michaelis ve Garcia (1996) tarafından geliştirilen bu strateji beş basamaktan oluşmaktadır. Bu strateji genel olarak kavram öğrenme basamaklarını da dikkate alarak geliştirilmiş ve her basamakta stratejilere uygun örnekler sunularak aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır (Michaelis ve Garcia, 1996; Akt. Dündar, 2007, s.13).

1. Tanımlama/Açıklama: Tanımları öğrenme, öğrencilerde kavram geliştirme ve kelime dağarcığını geliştirmeye katkıda bulunur. Öğrenci kavramı öğretmenden öğrenir ve kitapta, sözlükte ve diğer kaynaklardan araştırır. Bazı kavram çeşitleri örneklerdeki gibi kullanılır.

- Gösterip yaptırma
- Gösterme
- Örnekler kullanma,
- Eş ve zıt anlamlıları kullanma
- Sözlük kullanma

- Davranışsal tanımlar
- İşlevsel tanımlar

2. Örnek Olan ve Örnek Olmayanları Ayırt Etme: Bu tündengelim stratejisidir. Kavramın adıyla başlanır, örneklerle açıklanır. Yazarak gösterilebilecek açıklamalar kullanılır.

3. Listeleme-Gruplama-İsimlendirme: Bu tümevarım stratejisidir.

4. Problem çözme veya araştırma: Kavramın açıklamasından sonra, kavramla ilgili sorular oluşturarak bir araya getirilen veriler ışığında kavram çözümlemesi yapılır.

5. Öğrenme aktivite çeşitlerini sağlamak: Bu strateji somut aktivitelerle başlar, resimsel ve sembolik aktiviteye doğru gider.

2.2.8.7. De CECCO Modeli

1. Öğrenciden, kavramı öğrendikten sonra göstermesi gereken performansın tanımlanır,
2. Karmaşık kavramlarda öğrenilecek özellik sayısının azaltılması ve baskın özelliklerin vurgulanır,
3. Öğrenciye net sözel çağrışımların verilir,
4. Kavramlarla ilgili olumlu, olumsuz örnekler verilmesi.
5. Kavramlarla ilgili örneklerin birbiri ardın ya da aynı zamanda verilir,
6. Öğrencilerin kavram öğreniminin onaylanır,
7. Öğrenciden kavramı tanımlamasının istenir,

8. Kavramla ilgili yeni ve olumlu örneğin sunulması ve öğrencilerin bunu teşhis etmelerinin istenir,

9. Öğrencilere tepkide bulunacakları durumların verilmesi ve bu durumların pekiştirilir (Bayazıtöğlu, 1991, s.27).

2.2.9. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kavram Öğretimi Yöntemleri

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan kavram öğretim modelleri aşağıda başlıklar hâlinde açıklanmıştır.

2.2.9.1. Anlam Çözümleme Tabloları

Öğrencilerin de katıldığı bir etkinlikle, iki boyutlu bir tablo olarak geliştirilir. Tablonun bir boyutunda özellikleri çözümlenecek olan varlıklar veya kavramlar yer alır, diğer boyutunda özellikler sıralanır. Anlam çözümleme tabloları kavramların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin öğrenilmesinde etkili bir biçimde kullanılabilir. Öğrenci, bu araç hazırlanırken, öğrendiği sözcüklerin anlamlarını daha önceden bildiği sözcüklere bağlar, böylece kavram geliştirmiş olur. Anlam çözümleme tablosu bir defa hazırlandıktan sonra kavramları pekiştirmek için de kullanılabilir (MEB, 2005, s.82).

2.2.9.2. Kavram Ağları

Kavram ağı öğrencilerin izlenimlerini, düşüncelerini yazılı öğretim araçlarındaki kavram ve ilkelerle uyumlu bir biçimde sergileyen bir grafik araçtır (MEB, 2005, s.83).

Öğrencilerin, öğrendiklerini gözden geçirmelerini ve öğrendikleri arasında ilişki kurmalarını sağlar. Uygulamadan önce konunun ana kavramları ya da belli başlı düşünceleri küçük kartlara yazılır ve kartlar rast gele öğrencilere dağıtılır. Öğrencilere, düşünmeleri ve karttaki kavram ya da fikirle ilgili bildiklerini hatırlamaları için biraz süre tanınır. Daha sonra öğrenciler ayağa kalkar. Birbirleriyle kartları değiştirebilirler. Amaç, her öğrencinin hakkında konuşabileceği bir kartı elde etmesidir. Sonunda öğrencilerden biri elindeki kartta yazılı kavram ya da düşünce hakkında konuşmaya başlar. Onu kendi söyleyeceklerinin önceki konuşulanlarla ilgili olduğunu ya da o söylenenlere katılmadığını düşünen öğrencilerin konuşmaları izler. Böylece tüm öğrencilere öğrenilenler hakkında düşünme ve konuşma fırsatı verilmiş olur (Açıkgöz, 2004, s.133).

2.2.9.3. Kavram Haritaları

Zihinsel gelişimin ilk basamağının, temel kavramların öğrenilmeye başlamasıyla şekillendiği bilinmektedir. İnsanlar her yaş döneminde yeni kavramlar öğrenerek kavram dağarcığını geliştirir. Kavram dağarcığının gelişmesi ise bireyin çevresi, yaşı ve eğitimi ile ilişkili olmaktadır. Bireyin eğitim dönemini okul yaşantıları oluşturur. Birey, okul yaşantısında yeni kavramlar öğrenir ve kavram dağarcığını genişletir. Okul yaşantısında birçok öğretim yöntemi ile birey kavram öğrenmektedir. Bu yöntemlerden biri de kavram haritaları öğretim yöntemidir. Kavram haritaları öğretim yöntemi; anlamlı öğrenmeyi, öğrenilen kavramların kalıcı olmasını ve kolay hatırlanmasını sağlayabilmektedir (Demir, 2006, s.33).

Kavram haritaları, Joseph D. Novak tarafından 1960'larda geliştirilmiştir. Kavram haritaları bilginin organize edilerek sunulması için kullanılan araçlardır. Bir kavram haritası, yuvarlak ya da dikdörtgen şekiller içine yazılmış kavramlar ve bunlar arasındaki ilişkiyi önerme formunda gösteren bağlantılardan oluşur. Kavram haritalarının diğer bir önemli özelliği de hiyerarşik bir formatta düzenlenmiş olmalarıdır. İlk başta genel ve kapsamlı kavramlar, onların altında ise genel kavramların kapsamı içerisinde yer alan spesifik kavramlar yer alır (Novak ve Growin, 1998; Akt. Doğanay, 2005, s.287).

Kavramları kullanmayı alışkanlık haline getirenlerin işini kolaylaştıran kavram haritaları öğretmenini sınıfını görmesini sağlar. Öğrencilerin geçmişlerini, belli bir üniteye yakınlık düzeylerini görmek amacıyla kavram haritalarını çok çeşitli tekniklerle kullanmak mümkündür (Girgin, 2006, s.41).

Martin ve diğerleri tarafından kavram haritası hazırlanmasında izlenmesi gereken bazı basamaklar belirlenmiştir. Bu basamaklar şunlardır:

1. Bir kâğıda öğretilecek kavramlar listelenir. Kavramlar ile ilgili açıklamalara, ilkelere ve kavramlar arası ilişkilere yer verilmez. Eşya ve olayların tekil örnekleri ile özel adlar kavram olmadıkları için bu listeye alınmaz.

2. Bir başka yere özel örnekler, öğrenciler için önemli olan olaylar not edilir.

3. Kavram listesinden en genel kavram ayrı bir kâğıdın başına yazılır. Bundan sonra öğretilmek istenen ilişkili kavramlar aşamalı bir düzende kâğıda yerleştirilir. Birincil kavramdan sonra gelen ve ikincil kavramlar ile bağlantıyı sağlayan kavramlara koordinat kavramlar denir. Düşey düzlemde genel kavramlar üstte, eşit genellikteki kavramlar aynı satırda yer almalıdır.

4. Kavramlar, haritadaki diğer sözcüklerden kolayca ayırt edilmesi için kutucuk içine alınmalıdır.

5. Haritada yer alan iki kavram arasındaki ilişkiyi göstermek için, iki kutu bir çizgi ile bağlanır. Bazı hallerde ilişkinin yönü önemli olduğu için, yön oklar ile gösterilir.

6. Kavramlar arası ilişkiler, ilişki çizgilerinin üzerine kelime ile yazılır. Ana kavramın hemen altında yer alan koordinat kavramlar ana kavram ile “içerir, olabilir, sağlar, çeşitleridir” gibi kelimeler ile bağlanırken, pramitin aşağılarındaki ikincil kavramların bağlanışında ise “sahiptir, kullanılır, içindedir” gibi bağ kelimeleri ile bağlanılır (Acar, 2009, s.55).

Kavram haritalarının faydalarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Öğrenme ortamını zenginleştirir.
2. Öğrencilerin derse ilgisini artırır.
3. Farklı öğrenme stillerine ve bireysel farklılıklara sahip öğrenciler için kullanılması avantaj sağlar.
4. Soyut olan kavramları somutlaştırır.
5. Öğrencilerin konunun ana fikrine odaklanmasını sağlar.
6. Öğrenme ortamında kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarır.
7. Önceki bilgiler ile yeni bilgiler arasında ilişki kurarak anlamlı öğrenmeyi sağlar.
8. Ezber öğrenmeyi engeller.
9. Konunun, görsel bir şekilde bir bütün olarak sunulmasını sağlar.
10. Öğrenmede öncelik sırasını belirler.
11. Tüm derslerde kullanılabilir.
12. Uygulaması kolaydır.
13. Öğrenilen bilgilerin sistematik bir şekilde özetlenmesini sağlar.
14. Kavram haritaları, öğrencilerin değerlendirilmesini sağlar (Leauby ve Brazina, 1998; Akt. Demir, 2006, s.34).

2.2.9.4. Kavram Eşleştirme

Dersin başında, öğrenciyi dersle ilgili kavramlardan haberdar etme öğrenmeleri etkili kılacağından, öğretim etkinliklerinin düzenlenmesinde bir ön koşul etkinlik görevi yapmaktadır. Bu etkinlik sonucunda, öğrencilerin kazandıkları kavramlar unutulmamak üzere zihinlere depo edilen bilgi yığınları olmaktan çıkacak ve yaşantıyla ilintilendirilerek daha çabuk yaşantıya geçirilecektir (Erginer, 2000, s.108).

2.2.9.5. Kavram Bulmacaları

Sosyal Bilgiler derslerinde etkili bir kavram öğretiminin sağlanması için kavram bulmacalarından da faydalanmak mümkündür. Kavram bulmacaları, birçok öğrenci için okulla bağlantısı olmayan bir dinlenme etkinliği olarak algılandığından onlar için eğlenceli bir öğrenme deneyimi olabilmekte, ayrıca öğrencilerin çalışma alışkanlıklarını değiştirebilmekte ve derse karşı ilgileri artabilmektedir (Alkış, 2009, s.81).

Kavram bulmacaları hazırlanırken, öğretmen önce üniteye geçen kavramların listesini belirler. Bu kavramları oluşturacağı bir kavram bulmacası içine gizler. Kavramların gizlenmesinde soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru olmasına dikkat eder. Hazırlanan kavram bulmacası öğrencilerin aktif öğrenme becerilerini harekete geçirmekte son derece önemli katkı sağlayacaktır. Bunun için bulmacalar üzerine gerçekleştirilecek etkinlikler iş birlikli öğrenme grupları ile sürdürülecektir. Çünkü iş birlikli öğrenmede öğrencilerin ortak bir amaç için küçük gruplar halinde birbirlerinin öğrenmesine yardım etmek esastır. İş birlikli öğrenmenin bir diğer özelliği ise bireysel başarı yerine grup başarısını ön plana çıkarmasıdır. Böylece öğrenciler birbirlerinin öğrenmesinden de sorumlu hale gelmektedirler. Bulmacalar üzerine yapılacak çalışmalarda öğretmen ve iş birlikli çalışma grupları şu işlem sürecinden geçerler.

Öğretmen;

1. Öğrencileri öncelikle iş birlikli öğrenme gruplarına ayırır. Bunun için farklı yetenekteki öğrencilerin bir araya gelmeleri sağlar.
2. Bulmacada geçen kavramların içinde yer aldığı bir ön testle öğrencilerin bilgi düzeyi belirler. Bireysel notları grup puanına dönüştürür.
3. Grupları bağımsız olarak çalıştırarak kendilerine verilen süre içinde bulmacadan gizli kavramları bulmalarını sağlar.
4. Gerektiğinde ilgili kaynaklardan faydalanmalarına yardımcı olur.
5. Öğretmen bulmacada geçen kavramları dikkate alarak son test uygular.

6. Bireysel notları grup puanına dönüştürerek gruplar arası başarı sıralaması yapar. Ayrıca ön test ile son test arasında anlamlı bir fark olup olmadığını istatistiksel olarak belirler.

Öğrenciler;

- Bulmacadaki kavramları bulur.
- Tanımlarını araştırır.
- Kavrama ait belirleyici örnekleri yazarlar.
- Kavrama ait belirleyici olmayan özellikleri yazarlar.
- Kavrama ait somut bir örnek yazarlar.
- Grupta yer alan tüm üyeler bulgularını paylaşarak eksiklerini tamamlar.
- Gruplar arası iletişim sağlanarak bilgi paylaşımı sağlanır (Taşlı, 2005).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmayla ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Adım Adım Türkiye ünitesindeki ‘‘Kanıt, Gelenek, Dil, Giyim, Akrafa, Sanat, Kültür, Kronoloji, Cumhuriyet, Bağımsızlık’’ kavramlarının kazandırılma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma survey (alan araştırması) yöntemine bağılı kalınarak hazırlanmıştır. Bu yüzden tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modelleri, geçmişte yada halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey yada nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değıştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 1998:77).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinin Şereflikoçhisar ilçesinde bulunan MEB’e bağılı ilköğretim okullarının 5. sınıfına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Adı geçen ilçede 14 tane ilköğretim okulu, bu okulların 5. sınıfına devam eden yaklaşık 520 öğrenci bulunmaktadır. Rastgele seçim yoluyla bu okullardan 3 tanesi seçilmiş ve bu okulların 5. sınıflarında öğrenim gören 54’ü kız, 66’sı erkek olmak üzere toplam 120 öğrenci üzerinde araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu bu 120 öğrenci oluşturmuştur.

3.3. Verilen Toplanması

Araştırma için gerekli veriler kavramları anlama düzeylerini belirlemek amacıyla başarı testi yoluyla elde edilmiştir. Buna göre ölçme aracının geliştirilmesinde ilk aşamada ulaşılabilen literatür taranmıştır. İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramlara ilişkin 4 seçenekli çoktan seçmeli test sorusu tipinde sorular test geliştirme ilkelerine göre hazırlanmış ve 40 öğrenci üzerinde bir pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucuna göre ölçme aracının güvenilirliği tespit edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Pilot uygulama sonucuna göre başarı testinin her bir sorusunun madde-toplam korelasyonları (madde ayırıcılık katsayıları) değerlendirilmiştir.

Madde-toplam korelasyonu değerlerinin yorumlanmasında şu ölçütler baz alınmıştır:

Madde toplam korelasyonu	Yorumu
>0.30	Geçerli bir maddedir. Soru bilen öğrenciler ile bilmeyenleri ayırt edicidir.
0.20-0.29	Soru düzeltilmelidir. Soru kökü veya seçenekler analiz edilerek düzeltme yapılmalıdır.
<0.19	Soru testten çıkarılmalıdır, madde geçerliği yoktur. Bilenler ile bilmeyenleri iyi ayırt edememektedir.

Aynı zamanda pilot uygulamada her bir sorunun madde güçlükleri analiz edilmiştir. Madde güçlüğü sorunun kolaylığı ya da zorluğu hakkında bir bilgi verir. Madde ayırıcılığı yüksek orta güçlükteki soruların seçilmesi gerekmektedir. Madde güçlüğü 0 ile 1 arasında değerler alır. Madde güçlüğü 0 sifira yaklaşması sorunun zor;1'e yaklaşması sorunun kolay olduğu hakkında bir bilgi verir. Orta güçlükteki bir sorunun 0,40 ile 0,60 değerleri arasında olması gerekmektedir.Tablo X'de pilot uygulamada kullanılan soruların madde güçlükleri ile birlikte madde ayırıcılıkları gösterilmiştir. Ayrıca ITEMAN madde analizi çıktıları aşağıda sunulmuştur.

Soru Nu.:	Madde Güçlüğü	Madde toplam korelasyon	Soru Nu.:	Madde Güçlüğü	Madde toplam korelasyon
1	0,375	-0,011	21	0,725	0,486
2	0,450	0,182	22	0,725	0,291
3	0,800	0,879	23	0,450	0,337
4	0,675	0,709	24	0,500	0,819
5	0,850	0,640	25	0,525	0,277
6	0,775	0,409	26	0,750	0,719
7	0,775	0,269	27	0,225	0,522
8	0,400	0,457	28	0,525	0,478
9	0,700	0,441	29	0,275	-0,085
10	0,625	0,657	30	0,725	0,417
11	0,700	0,584	31	0,275	0,625
12	0,475	0,357	32	0,800	0,538
13	0,750	0,803	33	0,750	0,743
14	0,800	0,115	34	0,475	0,616
15	0,625	0,717	35	0,725	0,612
16	0,650	0,490	36	0,425	0,229
17	0,850	-0,130	37	0,350	0,635
18	0,600	0,602	38	0,675	0,306
19	0,525	0,834	39	0,125	0,123
20	0,850	0,903	40	0,400	0,487

Yukarıdaki tabloda maddelerin madde geçerlik katsayıları incelendiğinde ayırt edicilikleri bakımından incelendiğinde 7,22,25 ve 36. soruların düzeltilmesi gereken sorular olduğu görülmüştür. 1,2,14,17,29 ve 39. soruların ise madde toplam korelasyon katsayılarının uygun olmadığı ve testten çıkarılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla düzeltilmesi gereken maddeler ile birlikte toplam 10 soru çıkarılarak asıl uygulama için başarı testi 30 ile uygulanmıştır. Pilot uygulama sonunda 30 maddelik ölçme aracının güvenirliği 0.86 bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı, 0 ile +1 arasında değişkenlik gösterir. Güvenirlik katsayısının 1'e yakın değerler alması güvenirliğin yüksek olduğu, maddeler arasında iç tutarlılığın yüksek olduğu anlamına gelir ve istendiktir. Güvenirlik katsayısının 0,70 den yukarı olması istenen bir sonuçtur.

Aynı zamanda pilot uygulamada her bir sorunun madde güçlükleri analiz edilmiştir. Maddeler geçerlik katsayıları ve ayırt edicilikleri bakımından incelendiğinde düzeltilmesi ve çıkarılması gereken sorular olduğu görülmüştür. Düzeltilmesi gereken maddeler ile birlikte toplam 10 soru çıkarılarak asıl uygulama için başarı testi 30 soru ile uygulanmıştır. Pilot uygulama sonunda 30 maddelik ölçme aracının güvenirliği 0.86 bulunmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Veri toplama aracı ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin “Adım Adım Türkiye” temasıyla ilgili kavramları öğrenme düzeyleri ve öğrencilerle ilgili kişisel bilgilere ilişkin bulguları ortaya koymak amacıyla frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca öğrencilerin kavramları öğrenme düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla varyansların homojenliğine (Levene Testi) bakılarak t – Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ve Kruskal Wallis H testinden faydalanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Kişisel Bilgilere Ait Bulgular

Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin demografik özelliklerinin yüzde (%) frekans dağılım (f) değerleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3. Çalışma Grubunda Bulunan Öğrencilerin Cinsiyet Özelliklerine Göre Yüzde Frekans Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kız	54	45
Erkek	66	55
Toplam	120	100

Tablo 3’de çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde; toplam 120 öğrenciden 54 (% 45)’ünün kız, 66 (%55)’sının ise, erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okula Göre Yüzde Frekans Dağılımları

Okul	f	%
Zafer İlköğretim Okulu	62	51,7
Baltacı İlköğretim Okulu	31	25,8
Emek İlköğretim Okulu	27	22,5
Toplam	120	100,0

Tablo 4'e göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okula ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde; 120 öğrenciden 62 (% 51.7)'sinin Zafer, 31 (% 25.8)'inin Baltacı ve 27 (% 22.5)'sinin ise, Emek İlköğretim Okulu'nda öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımları

Gelir Düzeyi	f	%
Çalışmıyor	13	10,8
550 TL ye kadar	23	19,2
551TL – 900 TL arası	31	25,8
901 TL – 1350 TL arası	25	20,8
1351 TL ve üzeri	28	23,3
Toplam	120	100,0

Tablo 5'e göre öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde; 120 öğrenciden 13 (% 10.8)'ünün ebeveynlerinin çalışmadığı, 23 (% 19.2)'ünün 550 TL'ye kadar, 31 (% 25.8)'inin 551 TL – 900 TL arası, 25 (% 20.8)'inin 901 TL – 1350TL arası ve 28 (% 23.3)'inin ise, 1351 TL ve üzeri gelirinin olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımları

Baba Eğitim Düzeyi	f	%
Okur yazar	8	6,7
İlkokul Mezunu	59	49,2
Ortaokul mezunu	18	15,0
Lise Mezunu	26	21,7
Üniversite Mezunu	9	7,5
Toplam	120	100,0

Tablo 6'ya göre öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde; 120 öğrenciden 8 (% 6.7.)'inin babasının okuryazar olduğu, 59 (% 49.2)'unun ilkokul, 18 (% 15.0)'inin orta okul, 26 (% 21.7)'inin lise ve 9 (% 7.5)'unun ise, üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımları

Baba Eğitim Düzeyi	f	%
Okuryazar değil	5	4,2
Okur yazar	7	5,8
İlkokul Mezunu	74	61,7
Ortaokul mezunu	12	10,0
Lise Mezunu	17	14,2
Üniversite Mezunu	5	4,2
Toplam	100	100,0

Tablo 7'ye göre öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde; 120 öğrenciden 5 (% 4.2)'inin annesinin okur yazar olmadığı, 7 (% 5.8)'sinin okuryazar olduğu, 74 (% 61.7)'ünün ilkokul mezunu, 12 (% 10.0)'sinin orta okul mezunu, 17 (% 14.2)'sinin lise mezunu, 5 (% 4.2)'inin ise, üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

4.2. Araştırma Problemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular yapılan analizler sonrası araştırma sorularına göre aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Tablo 8. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları (TOPLAM)

Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	p
Kız	24	21.66	5.68	118	1.85	.067
Erkek	26	19.89	4.81			

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin “Adım Adım Türkiye” temasıyla ilgili kavramları öğrenme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [($t_{(118)} = 1.85$; $p > .05$)].

Tablo 9. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okula Göre ANOVA Sonuçları

Gruplar	Varyansın kaynağı	K.T.	Sd.	K.O.	F	p	Scheffe
Zafer İÖO	Gruplar arası	87.296	2	43.648	1.585	.209	Fark yok
Baltacı İÖO	Gruplar içi	3222.296	117	27.541			
Emek İÖO	Toplam	3309.592	119				

Tablo 10. “Tablo 9’a İlişkin Betimsel Tablo”

Okul	N	X	S
Zafer İÖO	62	21.1	5.39
BaltacıİÖO	31	21.2	5.40
Emek İÖO	27	19.1	4.66
Toplam	120	20.6	5.27

Tablo 10’a göre analiz sonuçları öğrencilerin kavramları öğrenme düzeyleri arasında öğrenim gördükleri okula göre anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir [$F_{(2-117)}=1.585$; $p>.05$]. Bu bulgularla ilgili betimsel tablo incelendiğinde de gruplar arası ortalamaların birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 11.”Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

SED*	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Çalışmıyor	13	50.23	4	4.29	.368	Yok
550 TL’ye kadar	23	63.80				
551 TL – 900 TL arası	31	52.82				
901TL - 1350 TL arası	25	67.30				
1351 TL ve üzeri	28	64.98				

*SED: Sosyo-ekonomik düzey

Tablo 11’e göre analiz sonuçları öğrencilerin kavramları öğrenme düzeylerinin mensup oldukları sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir [$(X^2(4) = 4.29, p > .05)$].

Tablo 12. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

BED*	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Okuryazar	8	15.38	4	26.41	.000	var
İlkokul Mezunu	59	54.71				
Ortaokul mezunu	18	83.50				
Lise Mezunu	26	64.73				
Üniversite Mezunu	9	80.33				

*BED: Babanın Eğitim Düzeyi

Tablo 12’ye göre analiz sonuçları, öğrencilerin kavramları öğrenme düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir [($X^2(4) = 26.42, p < .05$)]. Bu bulgu öğrencilerin babalarının farklı eğitim düzeyine sahip olmalarının çocukların kavramları öğrenmeleri üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamalarına bakıldığında, en yüksek kavram öğrenme düzeyine babası ortaokul mezunu olanların sahip olduğu, onu üniversite mezunu olanların izlediği görülmektedir. En düşük kavram öğrenme düzeyinin ise, babaları okuryazar olan çocuklar olduğu bunu ilkokul mezunu olanların takip ettiği görülmektedir. Ortaokul mezunu babaların çocuklarının daha başarılı olması, kendisi okuyamamış babaların, çocuklarının eğitimine daha fazla önem verdiği şekliyle de açıklanabilir.

Tablo 13. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Öğrenilme Düzeylerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

AED*	N	Sıra Ort.	Sd	X^2	p	Anlamlı Fark
Okuryazar değil	5	10.90	4	28.47	.000	Var
Okuryazar	7	15.07				
İlkokul Mezunu	74	63.03				
Ortaokul mezunu	12	78.21				
Lise Mezunu	17	62.85				
Üniversite Mezunu	5	85.80				

*AED: Annenin Eğitim Düzeyi

Tablo 13'e göre analiz sonuçları, öğrencilerin kavramları öğrenme düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir [($X^2(4) = 28.47, p < .05$)]. Bu bulgu öğrencilerin annelerinin farklı eğitim düzeyine sahip olmalarının çocukların kavramları öğrenmeleri üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamalarına bakıldığında, en yüksek kavram öğrenme düzeyine annesi üniversite mezunu olanların sahip olduğu, onu ortaokul, ilkokul ve lise mezunu olanların izlediği, en düşük kavram öğrenme düzeyinin ise, annesi, okuryazar olmayan ve okuryazar olan öğrencilerde görüldüğü gözlemlenmektedir. Bu bulgulara dayanarak annesi ortaokul mezunu olanların, lise mezunu olanlara istinaden daha başarılı olmaları annelerin çalışmayıp ev hanımı olmaları ve çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları ile açıklanabilir.

Aşağıdaki tabloda araştırmada ele alınan kavramların ayrı ayrı öğrenilme düzeylerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 14. “Adım Adım Türkiye” Temasıyla İlgili Kavramların Ayrı Ayrı Öğrenilme Düzeylerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Kavramlar	0		1		2		3	
	f	%	F	%	f	%	f	%
Kanıt	7	5,8	32	26,7	52	43,3	29	24,2
Gelenek	-	-	15	12,5	35	29,2	70	58,3
Dil	16	13,3	48	40,0	47	39,2	9	7,5
Giyim	10	8,3	24	20,0	47	39,2	39	32,5
Akraba	5	4,2	20	16,7	37	30,8	58	48,3
Sanat	6	5,0	21	17,5	36	30,0	57	47,5
Kültür	4	3,3	26	21,7	28	23,3	62	51,7
Kronoloji	11	9,2	33	27,5	56	46,7	20	16,7
Cumhuriyet	2	1,7	13	10,8	33	27,5	72	60,0
Bağımsızlık	5	4,2	21	17,5	42	35,0	52	43,3
“0” kavramla ilgili tüm soruları yanlış yapanları, “1” kavramla ilgili sadece bir soruyu doğru cevaplayanları “2” kavramla ilgili iki soruyu doğru cevaplayanları “3” kavramla ilgili üç soruyu da doğru cevaplayanları göstermektedir.								

“Adım Adım Türkiye” temasıyla ilgili kavramların öğrenilme düzeylerine bakıldığında “*cumhuriyet, gelenek, kültür*” kavramlarıyla ilgili tüm sorulara doğru cevap veren öğrencilerin oranının yüzde ellinin üzerinde olduğu, yine “*akraba, sanat ve bağımsızlık*” kavramlarıyla ilgili tüm sorulara cevap veren öğrencilerin oranının yüzde kırkın üzerinde olduğu görülmektedir. “Dil, kanıt, kronoloji ve giyim” kavramlarıyla ilgili üç soruya da cevap verenlerin oranı ise, yüzde ellinin oldukça altında kalmıştır. Yine bu kavramlarla ilgili hiç bir soruya cevap veremeyen öğrencilerin sayısı da diğer kavramlarla ilgili sorulara cevap veremeyenlere göre daha fazladır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara ve sonuçlar doğrultusunda da önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ve yapılan yorumlara dayanılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “kanıt” kavramında tam öğrenme alt sınırının (% 70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesine rağmen annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

2. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “gelenek” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

3. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “dil” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

4. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “giyim” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

5. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “akraba” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

6. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “sanat” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

7. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “kültür” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

8. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “kronoloji” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

9. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “cumhuriyet” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

10. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki “bağımsızlık” kavramında tam öğrenme sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemesi yanında annenin ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir.

11. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kavramlar en çok öğrenilenden en az öğrenilene göre sıralandığında “cumhuriyet”, “gelenek”, “kültür”, “akraba”, “bağımsızlık”, “sanat”, “giyim”, “kanıt”, “kronoloji” ve “dil” şeklinde bir sıra izlenmiştir.

5.2. Öneriler

1. Sosyal Bilgiler dersinde “Kavram öğretimi” konusunda yapılan bu araştırma göstermektedir ki kavram öğretiminde istenilen düzeyde başarı sağlanamamaktadır. Bu yüzden başarısızlığın nedenini saptamaya yönelik araştırmalar yapılabilir.

2. Ön bilgiler kavram öğretiminde önemli bir unsurdur. Bu yüzden kavramlar öğretilmeden önce öğrencilerin ön bilgileri tespit edilerek yanlış anlamaların önüne geçilmelidir.

3. Öğretmenler, konuları işlemeden önce kavramların tespitini iyi yapmalı, basit kavram analizleri yaparak sistemli bir şekilde kavram öğretimi yapmalıdır.

4. Öğrencilere kavram öğretirken sadece ders kitabına bağlı kalınmamalı, farklı yöntem ve metotlardan yararlanılmalıdır. Özellikle öğrencilerin somut işlemler döneminde olduğu unutulmamalı ve soyut kavramlar somutlaştırılmalıdır.

5. Kavram öğretildikten sonra öğrencilerin kavramları anlama düzeyleri ölçülmelidir. Yeri geldikçe öğrencilerin bu kavramları kullanmaları sağlanabilir. Ya da bulmacalarla veya kavram haritalarıyla kavramların kazanılıp kazanılmadığı ölçülebilir. Bu şekilde yanlış anlamalar, sınırlı anlamalar önceden tespit edilerek önlem alınabilir.

6. Kavram öğretimi yapılırken öğrencilerin çevresi düşünülerek, yaşamlarından örnekler verilmeli ve kavramın içselleştirilmesi sağlanmalıdır.

7. Kavram öğretiminde yeni programında öngördüğü şekilde farklı araç gereçler (bilgisayar, projeksiyon vb.) kullanarak öğrencilerin kavramları ezberlemeleri değil, doğru bir şekilde anlamaları sağlanmalıdır.

8. Araştırmanın farklı sınıflarda ve farklı kavramlarla yapıp sonuçların karşılaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ACAR, S., (2009). 10. Sınıf Coğrafya Dersinde Toprak Konularının Kavram Haritası Tekniği ile İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

AÇIKGÖZ ÜN, K., (2004), *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.

AKBAŞ, O., (2008). *Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi*, Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Bayram tay ve Adem Öcal, Pegem Akademi, Ankara, Syf. 335-360.

ALKIŞ, S., (2009). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Mustafa Safran, Pegem Akademi, Ankara, Syf. 67-90.

ATA, B., (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım, Editör: Cemil Öztürk, Pegem A Yayıncılık, Ankara, Syf. 71-83.

BARTH, J., DEMİRTAŞ, A., (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Proje Yayınları, Bilkent-Ankara.

BAŞARAN, E. (1985), *Eğitim Psikolojisi Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, Sevinç Matbaası, Ankara.

BAYAZITOĞLU, E. N., (1991), İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Kavramların Kazandırılma Düzeyi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

BEAL, C., BOLICK, C. M. ve MARTORELLA P. H., (2009). *Teaching Social Studies in Middle and Secondary Schools*, Pearson, USA.

CANDAN, A.S., (1998). *Kavramlara Dayalı Tarih Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı.

CÜCELOĞLU, D., (1991). *İnsan ve Davranış*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

DEMİR, E., (2006). İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Beden Eğitimi Dersinde Basketbol ve Badminton Ünitelerinde Kavram Haritalarıyla Öğretim Yönteminin Öğrenmeye Etkisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı Spor Eğitimi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

DEMİREL, Ö. (1978). *Yabancı Dil Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Eğitim ve Bilim,14, 46-50

DEMİREL, Ö., (2004), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, 6. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

DEMİRKAYA, H., (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programında İçerik ve Kazandırılacak Beceriler*, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Abdurrahman Tanrıoğen, Lisans Yayıncılık, İstanbul, Syf. 75-115.

DOĞAN, O., (2007). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Bir Ülke Bir Bayrak” Ünitesindeki Kavramların Öğrenilmesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.

DOĞANAY, A., (2003). *Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi*, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör, Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), PegemA Yayıncılık, Ankara, Syf. 265-296.

DÖNMEZ, C., (2003), Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler, *Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzu*, Şahin C. (Ed.), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

DÜNDAR, H., (2007), Kavram Analizi Stratejisinin Öğrencilerin Kavram Öğrenme Başarısı ve Hayat Bilgisi Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

ERDEN, M. (1996), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Alkım Yayınevi, Ankara.

ERGENÇ, İ., (2002). *Ana Dilinde “Türkçe” Yapılan Eğitimin Kavram Geliştirme ve Düşünce Üretimine Etkisi*, Türkçe'nin Dünü Bugünü Yarını Uluslar Aras Bilgi Şöleni, Ankara, Syf. 129-135.

ERGİNER, E., (2000). *Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme*, Anı Yayıncılık, Ankara.

FİDAN, N., (1996). *Eğitim Psikolojisi (Okulda Öğrenme ve Öğretme)*, Alkım Yayınevi, Ankara.

GİRGIN, M., (2006), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram İlke ve Genellemeler*, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Abdurrahman Tanrıoğen, Lisans Yayıncılık, İstanbul, Syf. 23-54.

KARASAR, N., (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Nobel Yayınları, Ankara.

KARATAŞ COŞKUN, M., (1999), *Öğeleri Belirleme Kuramına Dayalı Kavram Öğretiminin Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KOCAOLUK, M. Şükrü., (2003), *İlköğretimde Temel Mevzuat ve Yönetmelikler*, Kocaoluk Yayınevi, İstanbul.

KÖMÜRCÜ, H. Zafer., (2002), *İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde yer alan kavramların kazandırılma düzeyi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÖKTEM, G., (2006), *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları anlama ve kazanma düzeyleri (yeni program pilot uygulaması Samsun ili örneği)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

PAYKOÇ, F. (1991). *Tarih Öğretimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

SAVAGE, T. V. ve ARMSTRONG D. G., (2000). *Effective Teaching in Elementary Social Studies*, Merrill on İmprint of Prentice Hall.

SENEMOĞLU, N., (2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim* (Kuramdan Uygulamaya), Gazi Kitabevi, Ankara.

MEB, (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar), Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

TAŞLI, İ., (2005). *4.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri ile İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri*, Milli Eğitim Dergisi, Bahar; 2005, Sayı; 166, Ankara.

ÜLGEN, G., (2004). *Kavram Geliştirme* (Kuramlar ve Uygulamalar), 4.baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

VARIŞ, F., (1988). *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*, Alkım Yayıncılık, Ankara.

YAZICI, H. ve KOCA, M. K., (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı*, Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Bayram tay ve Adem Öcal, Pegem Akademi, Ankara, Syf. 22-35.

YEL, S. ve ALADAĞ, S., (2009). *Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi*, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Mustafa Safran, Pegem Akademi, Ankara, Syf. 117-148.

YILMAZ, H., (2008). İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritalarının Kullanılmasının Başarıya Olan Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

YÜKSELİR, A., (2006). İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Geçen Kavramların Kazanımı ve Kalıcılığında Kavram analizi Yönteminin Etkisi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.

EK - 1**KİŞİSEL BİLGİLER****Adı-Soyadı :****Okulu :****Sınıfı :** ( ) 5-A ( ) 5-B ( ) 5-C ( ) 5-D**Cinsiyetiniz:** ( ) Erkek ( ) Kız**Ailenizin Ekonomik Geliri:**(1) Çalışmıyor (2) 550 TL'ye kadar (3) 551-900 TL
(4) 901-1.350 TL (5) 1.351 TL ve üstü**Babanızın Eğitim Durumu:**(1) Okur-yazar değil (4) Ortaokul mezunu
(2) Okur-yazar (5) Lise mezunu
(3) İlkokul mezunu (6) Üniversite Mezunu**Annenizin Eğitim Durumu:**(1) Okur-yazar değil (4) Ortaokul mezunu
(2) Okur-Yazar (5) Lise mezunu
(3) İlkokul mezunu (6) Üniversite mezunu

Sevgili öğrenciler; aşağıda "Adım Adım Türkiye" temasına ilişkin 30 adet test sorusu yer almaktadır. Bu test Yüksek Lisans tezi için kullanılacağından size not olarak herhangi bir etkisi olmayacaktır. Süreniz 40 dakikadır. Soruları dikkatlice okuyup cevaplamanız dileğiyle. Hepinize başarılar dilerim....

Nejdet ÖZCAN
Sınıf Öğretmeni

EK - 2

ADIM ADIM TÜRKİYE ÜNİTESİ
-TEST-

1. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün sosyal alanda çağdaşlaşma amacıyla yaptığı inkılaplara kanıt olarak gösterilebilir?

- A)Kabotaj Kanunu B)Kılık-Kıyafet Yasası
C)Saltanatın Kaldırılması D)Halifelüğün Kaldırılması

2. Ülkemizde Mevlana'nın ölüm yıldönümünün geleneksel olarak anıldığı Şeb-i Arus törenleri hangi ilimizde yapılmaktadır?

- A)Erzurum B)Ankara C)Konya D)İstanbul

3. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı döneminde geleneksel hale gelmiş eğlence türlerinden biridir?

- A)Sinema B)Müzikal C)Karagöz Oyunu D)Tiyatro

4. Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet Döneminde eğitim alanında yapılan bir yeniliktir?

- A) Saltanatın kaldırılması
B) Medeni Kanunun kabul edilmesi
C) Yeni Türk alfabesi kabul edildi.
D) Aşar vergisi kaldırıldı.

5. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün Türk dilinin gelişmesi için yaptığı çalışmalardan olamaz?

- A)Saltanatın Kaldırılması
B)Türk Dil Kurumunun Kurulması
C)Yeni Türk Alfabesinin Kabulü
D)Tevhid-i Tedrisat

6. Atatürk'ün çıkarmış olduğu Kılık-Kıyafet Kanunu ile aşağıdaki hangi giyecek mecburi kılınmıştır?

- A)Sarık B)Şalvar C)Fes D)Şapka

7. Cumhuriyetten önce, vatandaşlarımızın giydiği "Çarık ve Şalvar" ın yerini cumhuriyetten sonra hangi giyecekler almıştır?

- A)Gömlek-Kravat B)Ayakkabı-Pantolon
C)Şapka-Pantolon D)Ayakkabı-Gömlek

8. - Kurtuluş savaşını başarıyla yönetmesi
- Halkın Atatürk'ün etrafında kenetlenmesi
- Atatürk'ün komuta ettiği savaşların kazanılması
Yukarıdaki özellikler Atatürk'ün hangi yönünü ortaya koyar?

- A)Liderlik B)İleri Görüşlülük
C)Cesaret D)Kahramanlık

9. İnsanların hem iyi hem de kötü gününde yanı başında bulunan ve birbirlerine kan bağı ile bağlı olan kişilere ne ad verilir?

- A)Dost B)Arkadaş C)Akraba D)Misafir

10. Akrabaların birbirlerini ziyaret ettiği, tatlı ve şeker ikramlarının yapıldığı özel günlere ne ad verilir?

- A)Parti B)Bayramlar C)Misafirlik D)Davet

11. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün aile hayatını korumaya yönelik yaptığı çalışmalardan birisidir?

- A)Şapka Kanunu B)Kabotaj Kanunu
C)Kılık-Kıyafet Kanunu D)Medeni Kanun

12. 25 Kasım 1925 yılında şapka giyilmesi hakkında kanun çıkarıldı. Bu kanun hangi alanda değişiklik meydana getirdi?

- A) Toplumsal B) Ekonomi
C) Askeri D) Sağlık

13. Aşağıdakilerden hangisi cumhuriyetle birlikte ekonomimizin güçlendiğinin kanıtı olamaz?

- A) Fabrikaların açılması
B) Milli Ekonomi İlkesinin kabul edilmesi
C) Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
D) Dış ülkelerden borç alınması

14. Aşağıdakilerden hangisi Türk el sanatlarına örnek olamaz?

- A) Testi B) İbrik
C) Kilim D) Gitar

15. Aşağıda verilen yöresel oyunlarımızın hangisinin eşleştirilmesi yanlıştır?

- A)Zeybek-Doğu Anadolu Bölgesi
B)Misket-İç Anadolu Bölgesi
C)Halay-Güneydoğu Anadolu Bölgesi
D)Horon-Karadeniz Bölgesi

16. Saz eşliğinde şiirler okuyup, türküler söyleyen halk şairlerine.....denir. Cümlesinde noktalı yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Şair B) Ozan
C) Yazar D) Çelebi

17. Aşağıdaki değişik illerimizin yemek kültürüne ait eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Manti-Kayseri
B) İskender kebabı-İstanbul
C) Tantuni-Mersin
D) Dondurma-K.Maraş

18. Bir toplumun meydana getirdiği maddi ve manevi varlıkların hepsi aşağıdakilerden hangisiyle tanımlanır?

- A)Kültür B)Tabiat C)Sanat D) Spor

19.Aşağıdakilerden hangisi bizim kültürel varlıklarımızdan birisidir?

- A)Piramitler
B)Taç Mahal
C)Sümela Manastırı
D)Pisa Kulesi

20. Aşağıdakilerden hangisi önce gerçekleşmiştir?

- A)Cumhuriyetin ilanı
B)Türk Medeni Kanunu'nun kabulü
C)Saltanatın kaldırılması
D)Soyadı Kanunu'nun çıkarılması

21. Aşağıdaki olaylardan hangisi diğerlerinden sonradır?

- A) Yeni Türk alfabesinin kabulü.
B) Miladi Takvimin kabulü.
C) İlköğretimin 8 yıl olması.
D) Türk Tarih Kurumunun açılması.

22. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk ilkelerinin dayandığı esaslardan biri olamaz?

- A)Türk Milleti Bilinci B)Vatanın Bütünlüğü
C)Milli Tarih Bilinci D)Zümre Egemenliği

23. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk ilkelerinden değildir?

- A) Milliyetçilik B) Girişimcilik
C) Halkçılık D) Devletçilik

24. Bir ülkenin kendine ait bayrağı, dili ve marşının olması o ülke ile ilgili neyi ifade eder?

- A) Güçlü olduğunu B) Savaşçı olduğunu
C) Bağımsız olduğunu D) Barışçıl olduğunu

25. Türk milletinin tarih boyunca hiçbir devletin himayesi altına girmemiş olması ve buna şiddetle karşı çıkması Türk milletinin hangi özelliği ile açıklanabilir?

- A) Cesur olması
B) Özgürlüğüne düşkün olması
C) Savaşçı olması
D) Konuksever olması

26. Türk milletinin bağımsızlığını kazandığı ve esaret altında yaşayan diğer milletlere de örnek olduğu savaş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Birinci Dünya Savaşı B) Trablusgarp Savaşı
C) Kurtuluş Savaşı D) Balkan Savaşı

27. Geçmişten günümüze kadar süregelen ve toplumda kendiliğinden ortaya çıkmış yazılı olmayan kurallara ne ad verilir?

- A) Kanun B) Yönetmelik
C) Gelenek D) Tasarı

28. Zümre egemenliğini sona erdirip, halk egemenliğine dayalı demokrasi kurallarının uygulandığı yönetim şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Krallık B) Padişahlık
C) Monarşi D) Cumhuriyet

29. 1 - TBMM'nin açılması
2 - Soyadı Kanunu
3 - Cumhuriyetin ilanı

Yukarıdaki gelişmelerin oluş sırası hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) 2-3-1 B) 1-2-3
C) 3-2-1 D) 1-3-2

30. "Bir ulusun dili, bütün bilim kavramlarını oluşturacak şekilde gelişmemişse, o ulusun bilim ve kültür alanında bir varlık göstermesi beklenemez."

Atatürk yukarıdaki sözüyle aşağıdakilerden hangisine vurgu yapmıştır?

- A) Bilim B) Kültür
C) Dil D) Çağdaşlık